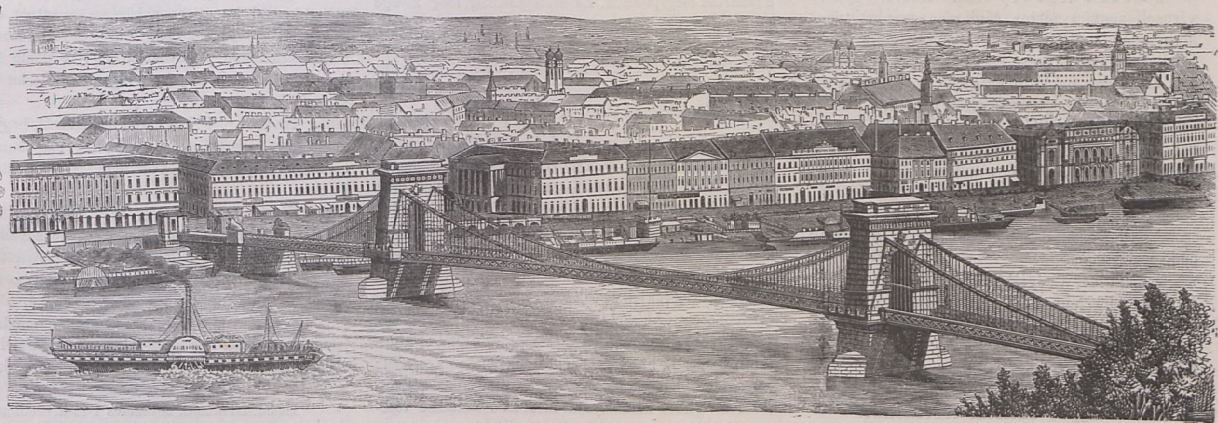

AZ ORSZÁG TÜKKE.

BUDAPESTI KÉPES KÖZLÖNY.

Második évfolyam.

15-dik szám.

Pest, 1863.

Május 20-án.

Tulajdonos és felelős szerkesztő:

BALÁZS SÁNDOR.

Szerkesztői iroda:

Sándor-utca 10-dik szám 1-ső emelet.

Előfizetési ár:

Egész évre 12 ft., félévre 6 ft., évnegyedre 3 ft.

A lap megjelenik háromszor havonként u. m.

minden hó 1., 10. és 20-kán.

Kiadó:

BALÁZS SÁNDOR.

Kiadó-bivatal:

Egyetem-utca, 2-dik szám alatt.

A magyar történet-tudomány egy évtized óta igen örömdús lendületet kapott. Kitiűnő erők aknászsák az elmúlt idők bányáit, és a múlt sok kincsét hozzák napvilágra, a jelen tanulságait.

Azon derék írók közt, kik e téren munkálkodnak. Szilágyi Sándor is szép helyet foglalt. Nem feladatunk munkáit bírálni vagy ismertetni; az olvasók mindössze is tőlünk néhány rövid vonást várnak, írói és magán-életéből. — arczképe mellé.

Szilágyi Sándor — jelenleg n. körösi ref. tanár és a tudományos akadémia levelező tagja — 1827-ben Kolozsvárt született, hol — atyja a „Klió” írója. — a ref. iskola első tanára volt. Ugyanott tanulván, az irodalomban hamar hírnévre jutott atyja példája, korán felkölté benne az írói munkálkodás iránti hajlamot.

Mint minden ifju, szép-irodalmi téren kezdé.

Legelőször is 1844-ben élénk úti rajzokat írt Garay „Regelő”-jébe, s majd a „Honderőbe,” mely akkor a szalonvilág kedvelt divallapja volt.

Iskoláit végezve, M.-Vásárhelyen táblai írónok, s majd a főkörmányszéknél fogalmazó gyakorlonk lett. E pályát azonban a változó események félbe szakították.

Szilágyi Sándor.

1848-ban — Kolozsvár bevételét után — Pestre költözött, s Jókai mellett az „Elelkeképek” segéd-szerkesztője lett. 1849-ben Csányi megbízásából a „Pesti Hirlapot” is szerkeszté; később pedig a csak rövid időt élhetett „Szegedi Hirlap” főmunkatársa lett.

írói körök élénkítésére. Folyvást munkálkodott, nógatott, szerkesztett, s másokat is vállalkozási tevékenységre ösztönzött. A magánéletben is szeretetteljő tulajdonokkal bírván, az írók örömet csatlakoztak hozzá, s kedvvel művelék a kertét a — sivatagban.

Irodalmi tevékenysége azonban leginkább 1850-ben fejlett ki, midőn — változó bajai után — Pestre települt azon erélyes elhatározással, hogy a zsidótan szendergő szépirodalmat újabb és frissebb életre serkenti.

Már ekkor rövid idő alatt, sebtiben számos könyvet írt a leviharzott eseményekről, azok férfairól, s adatairól, melyek mind nagy keletnek örvendtek, s nevét ismeretessé tették az olvasók előtt.

Első szépirodalmi vállalatja: az „Emléklapok” című füzetek valának, melyekben központosítani törekedett a régi és új erőket Jókai, Tompa, Avany füzetekben közlék akkori legjobb műveiket, s az egészet eleven és erőteljes szellem lengte át.

Azon időkből sok szívnek és elmének volt vígasza ez „Emléklapok” olvasása.

Később a „Pesti röpirveket” szerkeszté, melynek megjelenése azonban a 10-dik szám után be lön tiltva. — Szilágyi Sándor ez időben valóban sokat tett az

Lapja megszünése után azonban Kecskemétre, s onnan egy év múlva N. Kőrösre ment tanárnak.

Azóta a történelem munkás híve lett. „Erdély irodalom-történetét” a „Budapesti Szemlé”-ben mindenki örömmel olvassa tőle, valamint a politikai lapok tárczáiban koronként közlött tudományos cikkeit is.

Egyik főérdeme a fáradatlan okmánygyűjtés.

Szabó Károly tanár-társával együtt, a városok annyira fontos régi monográfiáinak, s községéleti emlékiratainak kiadását vette célba. Kiadták a nagy-kőrösi és halasi érdekes krónikákat, és számos napló följegyzéseket, melyek a történezsre nézve megbecsülhetlen adatok.

Szintén gyűjté össze — Szilády Áronnal — azon „Török-magyar kori okmánytár”, melynek két első kötetét a tud. akadémia közelebb adá ki.

Történeti dolgozatait most gyűjti kötetekbe. Egyszersmind az akadémiaának is egyik legmunkásabb tagja.

A férfiak virágjában lévén, tőle a történeti témán mindig több-több becses munkát várhatunk.

Magyartörténelmi vázlatok.

A magyar szellem történelme.

II.

A fűrvényhozás.

Sz.-István, Sz.-László és Kálmán által.

997—1114=117.

Nagy kérdés, hogy mikép nyilatkozott a magyar szellem a törvényekben? Nem merített-e ő a római jogból, mint az olasz, franczia, spanyol és német, s a brit nemzetek is, melyek mind, vagy a rómaiak alattvalói valának, vagy velők jó ideig közvetlenül érintkezvén, ennelfogya jelgeveiket magok törvényeibe átültetvén magoknak elsajátították, elannyira, miszerint azok ma is érvényesek, s hibetöleg még hosszú, vagy tán örökideig az európai jog alapjai gyanánt maradtak.

A magyar szellem, sajtáságos, a rómaiától egészen, független jogvilágot alkotott magának, s mondhathat vele-született s magával hozott jogfogalmakból; azokat revén ki, mik az egyház s vallás új tárgyaira vonatkoznak, s a már megállapított s kifejtett egyház dogmái s szervezetében szentesítve valának.

Sajtáságos a magyar törvénykönyvben az is, hogy homlokán, az az legelején a fejedelmnek magának szóló törvény áll. A magyar éns természetesen s legigazságosabbnak találta: annak szabni az első törvényt, ki a nemzetben legtöbb jót, mint legtöbb rosszat tehet, nem levén nagyobb áldás a jó, sem nagyobb átok a rossz fejedelmnél. Szent István a magyarok első királya, volt ama bölcs ember, ki e fejedelmi törvényt, Imre fia, mint leendő király számára írta, mintegy végrendeletül, de avval a szándékkal egyszersmind, hogy okuljon s okulhasson belőle akármelyik más király is, ki a magyar trónon fogna ülni ő utána az Árpádházból vagy egyéb nemzetségből is.

Szerfelett érdekes, első szent királyunk ezen Decretuma elveivel gondolatmenetével rövid kivonatban megismerkedni. Az egésznek vejele e következőkben áll.

Szent háromság nevében stb.

Miután a gondviselés akkép rendezte az emberi dolgokat, hogy mások előljárjanak, mások meg követők legyenek, és épen ilyen viszony az atya és fia közt is létezik: annak folytán én is nekéd édes fiam a bölcsesség s ildom szabályait hagom végrendeletül, hogy azokat követve, biborban s kények közt született fejedelem létedre, el ne hitványulj s el ne tumpulj, sem a bölcs Salamon engedetlen fiának sorsára el ne juss, kit a nép a királyságtól megfosztott: hanem jámbor, értelmes, hatalmas és dicső uralkodó légy.

I. Fejezet. Mivel minálunk senki sem emelkedhettik a királyi méltóságra, hacsak a katholicus hitben nem neveltetett; azért édes fiam, te is a katholicus apostoli hitet híven tartsd meg; mert (2. §.) kiki balul hisznek, azok sem becsülettel nem uralkodhatnak, sem az örökországban koronát nem nyerhetnek. Ha pedig a hit vértjét megtartod, akkor az üdvösség sisakja is a tied, mikkel felfegyverkezve, minden látható s láthatlan elleneiddel bizázt hadakozhatol. Ezen hit

pedig más ne legyen, mint az Athanasiusféle, mely nélkül senki sem üdvözülhet. Ha valaki, alárendeltjeid közül, e hitet csonkítaná, vagy valahogy máskép változtatni merészelné: az etrenek s nem a szentegyház fia: ilyen embert te ne ápol, se ne védelmezz, mert ezek nyomorúságosan rontják a szentegyház népét, s azt tönkre is teendik.

II. Fej.: A második helyet a mi királyi udvarunknál az a nyaszentegyház foglalja el, melyet Krisztus alapított, az apostolok s szentatyák elhittettek s szilárdul megépítettek. Ez országunkbar, még zsenge növény; azért is annál szemesebb s gondosabb védelmet s őrizetet s ápolást érdemel részünkről. Ennelfogya te is édes fiam, forró buzgalommal örökjélj felette, hogy napról napra öregbedjék, s ennek cserében a te koronád is dicsőbb, életed pedig boldogabb s hosszabb legyen.

III. Fej.: A harmadik helyet a mi királyi méltóságunkban a főpapok rendje (ordo pontificum) tartja. Drága fiam! Ezen öregeket—seniores—úgy őrizd, mint szemed fényét. Ha azoknak jóvoltával bírsz, nemkell félned semmi ellenségtől. Azok örökviden feletted, mindenen bizton leszesz, konyörgésök a mindenható istennek—ajánland téged. Őket (2. §.) rendelte ugyanis az isten, az emberi nemzet és a lelkek örjeivé, meg az egyházi méltóság és isteni kiszolgálóivá. Nélkülök nem tétnek királyok, se fejedelemségek, közéjárásuk által törültenek el az ember bünei. Ha őket tökéletesen szeretéd; önmagadad kétségtelen gyógyítod (saas) s országodat becsületesen kormányzod. Mert az ő kezeikbe tétetted a hatalom: megkötni minket büneinkben vagy feloldani azok alól. Őket Isten elkülönítet az emberektől, neve s szentségében részesítette, s azok sértegetését megiltotta, Dávid által „Ne érintsek (sértsétek) az én Krisztusaimat, (a felkent szentjeimet).” Ezt hát fiam, nekéd is igen tiltom, ha boldogul ohajtasz élni, s országodat dicsőíteni. Mert az ilyen dolgok mindenekelőtt sértik az Istent. Szóval ha te ezen [főpapi] rendet fenntartod s véded, szerfelett fogod felmagasztalni dicső koronádat.

IV. Fej.: A kormányának negyedik dúsze a főrendek, bárók, grókok, vitézek és nemesk hűsége, ereje s bizodalma. Ezek legyenek, fiam, atyaid és testvéreid. Ők az ország s a gyengébbek oltalmazói, az ellenség leküzdői s a monarchiák őreghitői. Ezek közül te senkit sem ejts szolgásiba, se ne nevez szolgádnak. Ők katonáskodjanak nekéd, de ne szolgáljanak. Harag, dolyf, irigység nélkül, békével leereszkedve, [bunulit] s szeliden uralkodjál fölöttük. Mert különben, ha haragos, kevély irigy s izgága leszesz, a vitéze ereje a te királyi méltóságodnak leend gyöngésége, s ők idegeneknek adandják át országodat. Ettől tartván, érneyeid által szabályozd a főrendnek életét, hogy szereteted által megnyerve, őszintén ragaszkodjanak királyi méltóságodhoz, s országod minden tekintetben nyugodalmas háborítatlan legyen.

V. Fej.: Őtödik ékessége a koronának a türelem és az igazságos bíraskodás. Fejlj lenni bíró, s örvendj királylétednek, s czimednek. A türelmes királyok kormánykodnak, [regnant], a türelmentlenek zsarnokolnak.

VI. Fej.: A vendégek [városi polgárok] és jövevények a hatodik helyet foglalhatják el hasznos voltuk miatt a királyi hatalomban. Érkeztvén ugyanis mindenfelől vendégekül, magokkal hoznak mindenféle nyelveket, szokásokat, okmányokat, és fegyvereket, melyek a királyi hatalmat ékesítik, az udvar dicsőségét emelik, s a kulföld nagyravágyságát megfélemlítik. Mert egy nyelvi, s egy szokású ország erőten és gyarló. Tartogasd tehát és ápolod őket, fiam, jóvaloddal és becsülettel, hogy sziveselben lakjanak nálad, mint másutt, Ne rontsd a mit én építék. Dövidted országodat naponta, hogy koronád mindenekelőt felségsenek tartassék.

VII. Fej.: A tanács a hetedik helyet követeli a királykodásban. Édes fiam! A fiatalok és kevésbé bölcsöktől ne kérj tanácsot, hanem az öregebbektől kiket erre már öregebb tapasztaltabb koruk és bölcseségök tesz képesekké. Mert a királyok szándokai kell, hogy a bölcs kebleiben zárrassanak, nem pedig a könnyelműek [stultorum] szélessége által kikürtöltessenek. [propagari]. A mi mindegyik korhoz illik, abban gyakorolja magát, a fiatalok t. i. fegyverben, az öregebbek [senatores] a tanácskozományokban. Egyébiránt a fiatalok ne zárrassanak ki egészen a tanácsból; csakhogy valahányszor velök tanácskozva valamit végeztél: azt, ha szinte helyes is, mégis mindenkor az öregebbek előt terjeszd, hogy min-

den cselekedeted a bölcsesség mértékével legyen megmerve.

VIII. Fej.: Őseink nyomdokainak követése a nyolcadik helyet foglalja el a királyi méltóságban. A legnagyobb királyi dísznek kell elismerned: az előttd volt királyok és becsületes szüleid utánzását. Mert a kionsapúrendelmeinyeit [decreta] megvetvi, az isteni törvényeket sem teljesíti; el fog veszni. Az engedelmetség szemle eszörja a korona virágait, s az egész ország vesztére van. Az én szokásaimat, melyeket a királyi méltósággal öszbangzásban látsz lenni, minden tétovázás nélkül köved. Mert igen nehéz ám, országod tartani, ezen éghajlat alatt, ha csak nem leszesz utánzója az előttd uralkodott királyoknak. Melyik görög kormányozna ugyan is latinokat görögszokás szerint és vizszont?

Továbbá [9. F.] serényen imádkozzál, hogy az Isten minden gonoszságot és renyhéség meg butasságot távolítson el tőled, erőnyekkel áldjon meg és elleneidet lealázza.

Vége kell, (10 F.) hogy a király jámbor könyöröletes s a többi erényvel legyen megtele s felékesítve. Mert istentelen és kegyetlenséggel megfertöztetett király, hiába bitorolja a királynevet, holott inkább zsarnoknak mondandó. Továbbá légy békétörő, erős lelku, alázatos, szerény, emberséges szemérsék, s minden fajtalanságot kerülő. Imc mindezek teszik a királyi koronát; ezek nélkül sem itt nem országolhat senki, sem az örökké való országba nem juthat el.

Ez Sz.-Istvánnak nevezetes 1-ső d. decretuma, s a magyar törvénykönyv előszava. Egész leplezetlen látjuk benne a nemzet fejének szellemét, ugy hogy minden további magyarázat szükségtelen. Az új hit, az egyház, a papság, a keresztény erényekeszméi foglalják el s dolgozzák leginkább a pogányságból épen kiemelt királyi lelket; s az egésznek szentesítése az, hogy: ha e parancsolatok híven teljesited, országostól boldogulsz, s az örökkévalóság koronáját is megnyered; ellenkezű esetben pedig, jaj nekéd, elveszik tőled országodat és idegeneknek adják át.

Ennyit a nemzet fejének kizárólag szóló törvényről.

Hadd lássuk a nemzetnek szölokat is.

Itt is a legislegelő, s főfő tárgy az új egyház, ennek tapságja s fegyelme; mit is a gondolkozó ember nagyon természetesen talál oly népnél, mely nyers természetességéből s ós vallásából egészen új vallásba s jámborabb társadalmi állapotba megyen át. Neki az új egyház új mennyország, s az új papság e mennyország isteni sáfárja.

E tekintetben tehát Sz.-István 2-dik könyve így rendelkezett: „Ki az isten házat megvetendőnek gondolja, vagy az istennek szentelt, s a király védelme alatt álló birtokokkal itt embertelenül (inhorente) bánik, vagy azokat megsértetni merészeli, átkoztassék ki, mint az isten házának megtámadója s szentségtelenítője (violator). A király mindezáltal parancsolja meg az uralma alattiaknak, hogy (az egyháznak tett) adományszásai magok épségében, biztosságban és sértetlenul tartssák. Az egyház birtoka a király védelme alatt álljon s ez úgy vigyázzon rá, sőt még jobban mint saját örökségére, mert az isteni ügy (birtok) előbbrevaló a halandók birtokainál. Azért is kell, hogy az, ki az isteni vagyon védőjének s örjének rendeltetett (a király) azokat, ne csak szorgos gonddal tartsa, hanem szaporítsa is; sőt még maga javainál is inkább köteles legyen megvédeni s gyarapítani. Ht tehát valamely esztelen ember alkalmatlankodása s gonoszságával el akarná a királyt e tekintetben tántorítani; azt el kell metszeni, s hajítani mellőle. (C 1 § 1—4.)

„Az egyházi dolgokban a püspökökké legyen a hatalom. Akaratunk az: hogy hivataluknak a világiak engedelmeskedjenek, sőt magok a megyei grókok s bírák főpapjaiknak a bíráskodásoknál szót fogadjanak. (C. 2.) Világának tanubizonyosságát pap ellen senki szofogadja el. Ne is merészelen senki papot vallani, hanem a az egyházban (C. 3.) Testvérek! a mint a papok mindnyájatokért dolgoznak úgy illik, hogy ti is mindnyájatok dolgozzatok ő réttök, oly annyira pedig, hogy ha szükség úgy hozandja, lelkeiteket is adjátok oda réttök. (C. 4.) A ki vasárnap dolgozik, vesztise az eszűköt, vagy a barmot, a mivel dolgát végzi, s bünhődjék. Vasárnap minden lélek menjen templomba, azokon kívül, kik a házi tüzet őrzik. Ha ki megátalkodottságból elmarad, büntetessék, s háját vesztise (depiletur). — A ki a bójtnapon nem bójtöl, egy hétig bezárva koplatjon. — Ha valaki gyónástalanul halt meg makacságból, szertartás nélkül temettessék el, s ha annak oka a szűlké hanyagsága, lakójának a papok-

nak önkénye szerint. Ha valaki otromba felfuvalkodásból vét a kereszténység ellen, s hétszeri megintésre sem javul, azt áll kell adni a királyi törvényszéknek, mint a kereszténység védőjének (C. 5–12). Ha kik templomban az isteni tisztelet alatt beszélgetnek, fecsegnek s háborgatnak, az olyanokat a templomból kell kivetetni, és ha főrendek leszíni, ha pedig alsóbb néposztályának, lekötozni nyilvánosan és megkorbácsolni. — Ha valakire kiválgil, hogy boszorka, azt a pap először bűjtöltesse, második ízben ismét bűjtöltesse, rá meg homlokán s mellén izzó kulcsal bélyegezze meg, harmadszor pedig bevádoltatva, a bírónak adassék át. (Ez tán olyan inquisitio-féle elbánás lehetett.)

Még sokat idézhetnék, mit ama őseink az egyházi életre vonatkozólag rendeltek, de ezek nem férvén többé szándékolt keretembe csak egyet teszek meg, a mi lényeges és nagyserű. Összeállított t. i. az új papság őrjási képét, ama öt törvények fejezeteiből; hogy lássuk, mily szerepet játszhatott a magyar nemzet szelleme ezen hatalmas papság gyámsága alatt.

Rendellettek:

1. Hogy a papság birtokos, vagyonos, s e czéla mindenkinél szabad legyen a maga vagyonát az egyháznak ajándékozni, s ezen intézkedés változhatlan maradjon Sz. Ist. D. L. II. C. 5. — Ha valaki az egyháznak valami jószágot ígér, azt visszavonni, másra használni tilos. Sz. László D. L. I. C. 5. 23. Hogy mindenből tized járt az egyháznak, kiki tulija, Kálm. L. II. C. 5.

2. A papság és egyház birtoka, sérthetetlen mint az Istennek magának vagyona és földje. Sz. Ist. D. L. II. C. 1.

4. A főpapot maga a király sem büntethesse, hanem többszöri atyai eredménytelen ítéts után azt az egyháza bizza. Sz. Ist. D. L. I. C. 3. § 5.

4. Papot világi bíró nem idézhet. Kálm. D. L. I. C. 1 4.

5. Pap ellen világi ember nem tanuskodhatik. Sz. Ist. D. L. II. C. 3.

6. Papnak külön sajátoság rubája legyen, mely által személye kitünjék. Kálmán. L. II. C. 70.

7. Pap csak feleségtelen lehet. Kálm. D. L. II. C. 9.

8. Minden pap, még a szerzetes és apáca is el legyen belyezve, és biztosan ellátva. Sz. László. L. I. C. 17. 18. 21.

10. Számtalan ügyben pap volt bíró s végrehajto főleg.

11. Az izzó vas és forró víz próbának kezelője a papság volt. László. L. I. C. 38.

12. A házasság is csak a pap jelenlétében létező lehetett, különben nem házasság, (nem szentség) hanem fajtalanság műve, — opus fornicationis. — Kálm. L. I. C. 15.

13. Negyven ünnepnap hozatván be László. L. I. C. 38. s azt az 52 vasárnaphoz számítva, a pap közel 100 napot évente gyakorolta lelkesíti s emberfeletti hatalmát ünnepélyesen és közvetlenül a nép tömegén.

14. Igy kívül s felül lévén az állam és királyon, a nemzet és csaiádon e papság s tulajdonképen, csupán az egyháza, pápára, krisztusra és istenre támaszkodva s hivatkozva, dacára ennek még is ő az ország első, főförendje! mint ez már sz-István alatt láttuk, sőt végre.

15. Még a halálban is a hívő lelkek ura, miután azokat bölcsőjüktől fogva sirukig vezérelte, nevelte, oktatta, egyelmezte, rettegette, s jutogatta és vigasztalta, szóval rajtok lelkileg uralkodott volna, a királyi hatalom apostoli tekintélye s védpaizsa alatt, mintegy vele, de nem a állammal, nem a nemzettel szövetkezve.

Mind ebből látható, mikép a magyar szellem akkoriban kiskoru lön és egészen az új papság gyámsága alatt létezett, mely legmélyebb érzelmeit, legtitkosb szándokait, gondolkodásának minden mozzanatát ellenőrizte s irányozgatta. Ugy látszik, e hatalom és gyámkodás mai napig sem csökkent.

Ak.

Augustus császár emlékirata.

(Folytatás.)

Augustus bánásmódja a senatussal szemközt — mint képzélhető — főnem és mesterkéltébb volt. Ennek még Pharsalia és Philippi után is elég nagy neve volt, hogy megérdemelje a kiméletes bánásmódot. Habár lehanyallott is, a vén aristocrazia elég féltelmes volt, s óvatosan kellett vele bánni. Látható is, hogy Augustus mily gondot fordít em-

lékiratában arra, hogy a senatusról mindig csak tisztelettel szóljon. E név majd mindig a szenvelégés bizonyos nemével fordul elő. A ki a látszatnak hittel ad, könnyen azt mondhatná: a senatus volt az ur, s a fejedelem megelégedett azzal, hogy a senatus rendeleteit végrehajtsa. Augustus maga is ezt akará elhíttetni. Egész életében törekedett palástolni nagy hatalmát. Királyi lakából a legmeghatóbb leveleket írta a senatunak, kőve egyet-mást, néha a közügyek gondjaitól való fölmentést, és soha sem látszott jobban elkedvetlenül a hatalomtól, mint azon pillanatban, midőn minden hatalmat kezei közt összepontosított. Emlékiratában is ugyanezen fogás uralkodik, s ezáltal jobban sikerült kortársait félrevezetnie, mint az utókor. Mindig a mérséklet és önzetlenség komédiáját játszta. Sokszor szenvelgett oly méltóságokhoz való ragaszkodást, melyet nem igen óhajtott. „Midőn Marcellus és Aruntius consulságok alatt, — írja többi közt, — a senatus és a nép magkínáltak a korlátlan hatalommal, s ajánlani jöttek azt nem fogadtam el; de nem utasítám vissza midőn az élelmezés fölötti örkdéssel megbiztak, s eljárással, melyet gyakoroltam, megszabadítám a népet féltelmeitől.” S nem ez volt az egyedüli jutalom, melyet mérsékletért kapott. Kérdés! hány kiütetés és ajándék fordult elő, melyeket nem akart elfogadni. Ime itt van egy, a legfőbb a többi közt: „Hatodik és hetedik consulságom alatt, elfejtván polgári harcokat, midőn valamennyi polgár megegyezése szerint nekem szánták a legfőbb hatalmat, én a köztársaság kormányzatát a senatus és nép kezébe tettem le. E tény jutalmául a senatus consulsus Augustusnak (Felségesnek) nevezett, kapumat borostyánokkal halmozák el, melyből polgári korona emelkedett ki, s Julia udvarába arany paizst helyeztek, melynek fölrataiban erényemet, kegyességemet, igazságosságomat, s azon önmérsékletemet dicsőíték, mely szerint a rám ruházott méltóságokból ép annyit engedék tisztársaimnak, mint önmagamnak.” E sajátserű pontból is látszik, hogy a föliratok mennyire félrevezethetik azokat, kik vakon hisznek nekik. Nem az látszik-e belőle, hogy 726-ban a római köztársaság, Augustus nagytekütségéből újra kezdődött? Pedig épen ez volt a császárság korlátlan hatalmának kezdete. Még Dion Cassius, a hivatalos történetírő, kinek Augustus szavait el kellett fogadnia, sem ad hitelt e kifejezésnek. Azt írja, hogy e kormányzás bárminő nevet viselt is, alapjában egyeduralom volt. Hozzá tehetne volna, hogy soha egyeduralom korlátlanabb nem vala. Egy ember örökösévé tette magát a köztársaság minden méltóságainak, s valamennyi hatalmat egyesíté önmagában. Elnvoma a népet, mely többé nem tanácskozhatott; ura lön a senatunak, melyet tetszése szerint választá és átalakított; consul és püspök volt, egyiránt igazgatva a világi és egyházi ügyeket; szent és sérthetetlen személy, ki ellen egy szót ejteni istenkáromlás vala; mint erkölcsbíró jogot vett magának behatolni az egyének legbensőbb magán életébe is. Mindezt Dion Cassiusban is olvashatjuk. Vegyük még hozzá, hogy birodalmának határai a nuveit világ határai voltak; barbárság kezdődött ott, hol a szolgaság végződék; ennél fogva e despotismus ellen még menekülés (önszámkivetés) szomorú vigaszával sem lehetett élni. Még is e borzasztó hatalmat bíró ember egész vakmerőleg mondja nekünk, hogy nem kívánta elfogadni a korlátlan hatalmat.

El kell azonban ismerni e korlátlan hatalomról, melyet oly óvatosan igyekezett leplezni, hogy minden eszközt fölhasználta, melylyel létezését megbocsáthatóvá teheté. Augustus minden kedvezést önkéntesen megadott a rómaiaknak, hogy szabadságukat feleltsék. Nem csupán az anyagi gyarapodást értjük, mely uralkodása alatt egyre nőtt, sem a polgároknak majdnem egy millióval *) növekedő számát, sem a nyugalmat és biztonságot, melyet a polgári harcok után mindenki óhajtott; hanem azon hasonlíthatlan fényt is, melyet Rómá-

nak mindennemű szépítésekkel kölcsönzött. Bizonyos volt, hogy e szépítés tetszeni fog a népnek. Már Caesar is tudta ezt, és száz millió sesterciumot (10 millió forintot) adott ki azon helyiség megvásárlásáért, hol forumának kellendett állnia. Augustus még többet tett. Az általa emeltetett emlékek czimsora megvan az emlékiratban, de oly hosszú, hogy lehetlen egészen idézni. Tizenöt templom, számtalan portikus, egy színház, senatusi palota, s egy forum sat. fordulnak elő benne. Egész Rómát megújittatá. Azt lehet mondani, hogy egy momentum sem került ki figyelmét; a mit újra nem csináltatott, legalább kijavíttatá. Bevégzé Pompejus színházát, Caesar forumát, s újra építteté a capitoliumot. Csupán egy évben nyolczvankét templomot javíttatott ki, melyek omladékon voltak. S ennyi millió nem volt lába kiadva, mert e pazarlásba mély politikai cél rejtett: e márvány Rómának el kellett vonnia a népet a mult idők fontos emlékeitől, hogy egészen feledve legyen az azelőtti téglából épült Róma.

S nem egyedül ez volt a kárpótlás, melyet Augustus a rómaiaknak adott; adott nemesebbeket is, melyekkel törvényszerűsíteni akarta hatalmát. Ha a néptől a szabadság feláldozását kívánta: gondja volt rá, hogy e hiányt a nemzeti büszkeség mindennemű elégteltségével pótolja. Rómát senki sem tette nála tiszteletbé és félelmesbé az idegenek előtt; és senki sem adott annyit okot — büszkének lenni a római származásra, mint épen ő. Az emlékirat utolsó része teli van azon tiszteletadó zások nyajas elbeszéléseivel, melyekben Róma az ő uralkodása alatt részesült. Nehogy valakinek szeme fájdalmasan pihenjen meg azokon, kik belől történtek, igyekezett a szemeket a küldcsőség felé irányítani. A polgárok előtt, kik elszomorodtak a pusztá fórum és engedelmes senatus látásán, rámutatott a római seregekre, melyek a pannónok és arabok földjére is behatoltak, a római hajóhadakra, melyek a Rajnán és Dunán büszkélkedtek, a breton, svéd sat. királyokra, kik Rómába futottak a legiök segélyéért, a médek és pártókora — Róma e retentő ellenére. — kik királyt kértek tőle, s a leg-távolabbi és legismeretlenebb népekre, melyek mi-helyt bajok akadt, római szövetségért esengtek. „India királyától, — írja többi közt, — követek jöttek hozzám, honnan még egy római hadvezérhez sem küldöttek solia. A bastarnok, szillyák, sarmatak, kik laknak a Tanais körül, az albáni, hibernai és méd királyok küldöttiséget biztak meg: kéri barátságunkat.” A legelőtlenebb szivnek is igen nehéz volt ellenállni ily nagyság előtt; s egyik legmesteribb műve volt, hogy a multakban is mindenkire kiterjeszté gondját, ki Róma dicsőségét előmozdítja. „Ő — mondja Svetonius — majdnem ugy jutalmazá mint az istenek, mindazokat, kik Romáért munkálkodtak.” S meg akarván mutatni, hogy e cultusból senki számára, ujra fölemelt Pompejus szobrát, mely előtt Caesar elesett, s egy közhelyen fölállíttatá. E nagylelkü viselet igen ügyes taktika volt. Meghódolván a multak dicsőségének, lefegyverezte mindazon pártokat, kik ellene szolgálhattak volna, s egyszersmind saját hatalmát is megerősíté, midőn azt a régi emlékekkel összekapcsolá.

(Vége köv.)

Az öngyilkosság.

(Komoly eszmélkedések.)

(Folytatás.)

Elmélkedésemet még talán tovább is fűzném az öngyilkosságról, ha épen annak papirra tevésekor Ratisbonne „Impressions littéraires”-jeiben (Paris, Michel Levy frère, 1855.) az öngyilkosságról fejezetet olvasva, abban azon gondolatokat, melyek bennem e tárgyról inkább csak homályosan éltek, a legmegragadóbb tollal rajzolva nem találtam volna. Igy ez céloom elérésére sikeresebbnek tartom

zöldünk, hogy Augustus uralkodásának utolsó husz évében a szaporodás legalább is 16 száztól volt. Némelyek azt hibetnék, e nagy szaporodás az által történt, hogy sok idegen költözött Rómába. Azonban Svetoniusból tudjuk, hogy Augustus — Caesar elvével és példájával ellenkezőleg — igen fukar volt a római polgár czímének osztogatásában.

a tudós francia írásából azt, mit szükségesnek találók, idézni, s némely helyütt ezen idézeteket igénytelen jegyzetemmél kísérni.

Ratisbona leírva a Morgne-ot, azon helyet, hol a párisi öngyilkosok földalatt hullái a végre vannak kitevé, hogy azokban talán valami hozzátartozójuk ráismer. — Erzeleimet így fejezi ki:

„E helyen egyetlen dolog okozott bennem bizonyos élénk és fájdalmas érzést. I. i. a mezeten hullák fölé akgotott rongyok, az életet levétközöttek öltözetei: ékesen szóló lom, mely ezen szerencsétlenek nyomoráról beszél, melynek meztelessége annyikart taszit öngyilkosságba. Ezen ily módon kirakott ereklyék némileg rokonok azon büntetéssel, melylyül Dante Divina Comediájában az öngyilkosok lelkeit sújta. Ezek a földről, — melytől önkényt megválnak, — a pokol egyik sötét erdejébe zuhannak, hol elejénte a talajban magként csirázna s fákká növe, a háriák zsákmányává válnak; ágaik sirnak s leveleik vézének. Végre az itélet napján e fák, vagis inkább lelkek mindegyikének ágain a Jozefát völgyében épségben maradt testüknök kell függnie, anélkül, hogy hatalmuk lehetne azt valsha felöltöztenők, mivel az életben vakmerőn kivetkőztették testükből lelküket. Csodálatos és sötét eszme! — Távozom e helyről, hol elmékedtem, s most azon szerencsétlenekről gondolkozom, kiket a bölcsestet s a vallás oly szigorúan elítél.

„A középkori orthodox catholicus költőnek poklokba kellett helyezni azokat, kik a maguk hőhérai. Az igaz, hogy sem az ó. — sem az új szövetség írásai egyenesen nem mondanak ellent az öngyilkosságnak, de a theologia tilamat vélt látni a tiz parancsolat ezen mondasában: „Ne öl!” Az egyház a canoni határozatok erejénél fogva megtagadja az öngyilkosoktól az imádságot, a megszentelt vizet s földet, s a temetőt elszigetelt zugába üzi azokat, kik elhagyván helyüket az élők közt, így a megáldott hantok alatt sem találnak helyet.

„Semmi kedvem hosszabb értekezést tartani az öngyilkosságról. E tárgy dogmaticus fejtegetése rég ki van merítve. Az öngyilkosságnak voltak ékesen szóló vádlói és védői. A pálya zárva, Seneca, Plutarch, Montaigne mellett, — Rousseau mellett s ellene beszél. A XVII. században Duverger de Hauranne, St. Cyrani abbé irt egy könyvet, mely e tárgynak valóságos codexül szolgálhat. (1) itt tüzetesen sorolja elő mindazon esetet, melyben tiltott az öngyilkosság, s azon ritka körülményeket, melyek közt az meg van engedve. E munka, mely a XVIII. században már ritka volt, ma talán egyetlen példányban sem található fel: de ez oly veszteség, melyre nézve vizsgálatjuk magunkat, ha meg-gondoljuk, hogy a tárgyban a vitaközönségnek még elég tere marad.”

A bölcsestet legnagyobb része abban csakugyan megegyezik, hogy az öngyilkosság megengedhető, ha emberi méltóságunkat másként font nem tarthatnók, vagy meg nem menthetők, mert az élet nem általános cél, hanem csak azon cél-nak, hogy emberi méltóságunkat fenartsuk s kifejtsük eszköze, föltétele. — Az ily öngyilkosságot tehát helyesebben nevezhetnők önkénytes halálnak, önfelelődozásnak, midőn az általános vagy egyéni emberi méltóság fontartása vagy kivívásért életünket vetjük oda zálogul, mely azon méltóság eltüntével becsét ugvis elvesztené.

Ily önfelelődozónak mondhatjuk azokat, kik bizonyos magasztos eszméért, — mely eszme épen az emberi méltóság érzetéből veszi tápláló erejét, — válnak meg az élettől. Azon indusnokt tehát, kik férjük holtestével együtt égetik el magukat a máglyán, s kirkőr Ratisbona alább emlékezik, nem annyira öngyilkosoknak, mint inkább önfelelődozónak mondhatjuk; mert nem az élettől félelemből, vagy annak megvetéséből, hanem talán azon rajongó hitből válnak meg az élettől, hogy lelkük csak ily úton egyesülhet annak szellemével, mivel már az életben egyek válnak. Itt a barátság, szerelem, lelki összeolvadás szép eszméje vezeti őket az önkéntes halálba.

De halljuk tovább magát Ratisbonnet. „A különböző népek törvényei, hitvallásai valóságos fegyvertárakat képeznek, melyekben öszzehalmozvák az öngyilkosság védő s támadó fegyverei. Anélkül, hogy azon szegény indusnokról beszélnék, kik

nem annyira öngyilkosok, mint inkább férjeik máglyán kivégzett áldozatok, — számos oly csodálatos példára akadunk, melyek azt bizonyítják, hogy az öngyilkosokat különböző korokban megmentették, sőt tisztelben is tartották. Valerius Maximus azt beszéli, hogy a marseilleiak egy nyilvános rakhelyen méregitalt tartottak, melyet ha a vádolt önkényt megívott, az ötszázak tanácsa által a halálra-ítéltetés minden indoka alól fölmentetett. A római törvényhozást — ugy látszik — a stoicusok tana lengte át, mely azt tartja, hogy az életből épen oly jogosan szabad bárkinek kilépnie, mint a füsttől tölt szobából. Marc Antonin császár egyik törvénye így hangzik: „Ha apa vagy ívér bünténye elkövetése nélkül önmagát kivégzi, hogy a fájdalomtól, az élet únalától, vagy az inségtől megmenekedhessék, — azért végrendelete érvényes legyen, s ha végrendeletet nem tett volna, törvényes örökössei jussanak vagyonához. — A mahomedánok polgári s vallási törvénye ellenben így szól: „Ne öld meg magadat, mert Allah könyörület, s bárki bszuságból vagy gonzságból megöli magát, a bizonyára a poklok tüzén fog égetetni.”

„Az öngyilkosságot illetőleg — a mint a fontebbiekből látjuk, — sem az egymásnak ellentmondó bölcsestet tekintélyek, sem a különböző tételes törvények, vagy hitvallások nyomán határozott megczófolhatlan itélethez nem juthatunk. Lelkünk benső szózata azonban minden bizonytalanságot eloszlat, ha nem akarjuk magunkat hideg álkoskodással (paradoxonokkal) mulattatni, hanem őszintén halgatunk lelkünk szavára a szenvedélyek szélsőséndeiben. Életünk, melyet istentől nyertünk, nem a miénk, hanem az övé s ő fontartotta magának azon jogot, hogy ő vehesse el azt tőlünk, s azért életünk ezen időpontig olyan, mint a ránk bízott kincs, melyet sem másoknak, sem magunknak nem szabad meglopunk. Az öngyilkosság vétkes; de valjon igazságos-e kárhoztatunk az élethalálküzdelmet, azaz azokat, kik épen azért lőnek öngyilkosokká, hogy tán éhen ne vesszenek? Valóban csodálkozom, látva oly emberek, kik a természet kínóvesei szemléleténél hajlandóbbak ezeket elítélni s elátkozni, hogysem szánalmat éreznének azon mély nyomor iránt, mely ezen kinóveseket előidézheté. Az öngyilkosokat mai nap nem hurczolják már meg gyékényben, testüket nem ütik keresztül dárdával, jószágait nem kobozzák el, s neveiket többé nem káromolják, miként erre még Voltaire idejében is voltak példák. Ezen haladás egyéb mássokkal együtt azóta történt a francia büntetőtörvényhozásban, mióta a „Bűnök s büntetések” halhatatlan commentatora oly lelkesülten szólalt fel az igazság s az emberiség nevében. *) De ha a büntetőtörvény is le van már fegyverezve, a vallási törvény engesztelhetlen maradt; ez megtagadja az öngyilkostól a szentelt földet, s a bölcsestet oly túzással kárhoztatja őket, melysérti belső érzésünket, midőn a gyűvaság címén káromolja azt, ki önmaga veszi el életét. — Tudom, hogy a canoni törvények ellenbe mitsem vethetünk. Ezekben talá-lunk egy helyet, mely Judásnak nagyobb bűnül róvja fel ön felakasztását, mint azt, hogy mesterét és urát elárulta. Ezen esetben Dantenak az öngyilkosokra mért büntetése igen enyhe s hibázott, azokat a középszerüleg vétők közé helyezvén; sőt még azon kör alá kellett volna őket dobni, melyet az árulók számára jelölt ki, s mely az utolsó, a legborzasztóbb s hová Judást kárhoztatta.

„Szegény öngyilkosok! Oh Lucretia! te szűz szellem, ki meghaltál, hogy ne éljed túl becsületet! és te Brutus, ki elárultál! Philippi síkján; kétségbeesvén azon, hogy honodnak még használhassál; nem bizván többé az erényben; látván szétvert harczoaidat s barátidat, kik megfutamlani kényszerítének; — te szebbnek tartád meghalni és futni, — mint mondád. — nem lábaiddal, de futni kezzeiddel az élettől! És ti Romeo és Julia kedves árnyékai, kiket el akart választani a föld s

kik egyesültek és átolették egymást a halálban, valjon azt érdemlétek, hogy ily irtózatosan bűnhőd-jetek? valóban annyira gyávák és romlottszi-vüek vagytok ti? Oh hogy a pogány korszak irtalmasabb vala irányotokban!”

SZOKOLY VICTOR.

(Vége köv).

Fölfedezések története

a világ kezdetétől a jelenkorig.

(Folytatás.)

X. Az arabsok.

Ha a tolvajt, vagy gyilkost tetten kapják, azt egy erős kötéllel fára kötik, s függni hagyják mindaddig, míg csak a szél és eső által szét nem málik.

A borivásnak a túlságig neki adják magokat, s gyakran addig isznak, míg kezökben serleggel holtan össze nem rognak.

Ha azaltal hal meg valamelyik közfőlk, meg a Volga partján időznek, azt hajójával együtt megégetik; s az gazdag hátramaradt, ingóságait egybe-gyűjtik, s azt három részre osztják fel; az egyik harmadrészt a család kapja, a másodikat a halotti köntöstre fordítják; a harmadiknak az úrrán részegítő italt vásárolnak, hogy azt a halott megégetése napján meghihassák.

A megholttal együtt annak rabszolgáját is megégetik.

Királyuk palotájában 400 legvitézesebb és leg-hívebb férfiú van, kik azzal meghalni, vagy érette éltöket feláldozni készek. Azok között mindeniknek van egy szolgája. Ezen 400 hive a királynak a trón körül ül, a király csak akkor száll le trónjáról, ha ki akar lovagolni, s lovát egész a trón lépcsőig vezetik. A királynak egy helytartója van, a ki a hadsereget vezérli, s az ellent legyőzi.

Eddig terjednek Ben-Foszliannak az oroszok felőli ismeretei, kiknek nyugotra fekvő tartományaiha aligha valaha, vagy tán soha sem haltok az arabok, s alaptalanok azon gyakori állításai, hogy karavánjaik messze Európába a keleti tenger-ig haltok. Az egyetlen bizonyítvány, a melynek oly nagy fontosságot tulajdonítanak, s melyből az arabs pénzék hihetetlen sokaságára építenek, mely nem csak a tulajdonképi Oroszországban, Kurlandban és Finnlandban hanem minden Keletitenger melléki tartományokban találhatik, nem egyéb, mint az arabok és oroszok közötti kereskedelem következménye.

Az arabok kereskedelmét csak addig terjedt, a meddig vallásuk, s az éjszaki Európa belsejébe soha nem hatolt.

Különösen úgy látszik, hogy a keresztények országai igen ismeretlenek voltak előttök; így p. Francia-, Németország, Hollandia- és Angliorszag (általok Antharkatnak nevezve) több városait emlílik, azonban azoknak zavart leírása arra mutat, hogy azokat csak hallomáshól ismerték.

Az arabok állítása szerint: Angliában örökös tél uralkodik, a többi szigetek pedig, melyek a sötétség tengerében (az atlanti Océanban) fekszenek, ugy mint Berlanda (Irland), Skosia (Scotia) és Reslanda (Island), puszták és lakatlanok.

Masudi Cuthbeddin arabnak a műve is igen becses, a ki „Az aranyozott ré és a gyémánt bányák” czim alatt a három világrész országainak történetét leírja. — E mű Afrikáról, Közép-ázsziáról, s Indiáról érdekes adatokat tartalmaz. Egész Középázsziát fölveszi itt a földisme történetébe. Tibet, Kasemir, Khorassan sat. országokat ugy írja le, miszerint meggyőződhetni, hogy ezek nem pusztá szeltemek, hanem tények, melyeket élethőn ad elő.

Indiát tökéletesen ismeri, s a tájakat élénk színekkel festi: Jeleston, valószínűleg Kabulstant körülményesen le írja; ez azonban mai napig ismeretlen maradt. China egyik legérdekesebb részét képezi ezen leírásnak.

A szerző a Káspitónál szinte otthonos, s Ázsia óriási nagysága mindinkább kifejlődik ezou leírás által.

Kálmán király a törvénybír.

A Kaukasz népeit jobban ismeri Masudi, mint a jelenkor; 72 népfajt számlál itt elő, minden szokásaival s életmódjával együtt; a törökökről is tesz említést.

Figyelmét a természet-leírásra is fordítja, s leírja a Bakunál levő Naphta forrásokat és a mellette levő tűzhányókat, melyek közül az egyik a frankok országában, Mogreb földjén létezik.

Azon tűzhányók melyeket India félszigetén Kaspha és Hadramauthban, valamint Omanban Arabia földjén fölszedzett, megérdemlék a kutatást.

Afrikában Ejszakáfrikát, a pusztát és Sudant említi; az utóbbit azonban tökéletlenül; de annál inkább otthonos a nyugati tengerkörnyéken, hol zingiseket Zanguebarban Sofalában, és sok más vad népeket ismer, valamint Maskat sem ismeretlen előtte.

Nyugaton a Középtenger mellékén fekvő Spanyolországot, Siciliát és Corsicát is megemlíti.

Végre a Masudi gyantólág Madagascart is említi művében Fanlula név alatt, hová egykor a muzulmanok letelepedtek, s nyomaik maiglan léteznek ott.

Miként azelőtt a római Plinius, akként utazta

be az arabs Ibn Haukal (K. u. 943. é.) a szárazföldet és a tengereket, s utazásait az arabsoknak ép oly sajátos kellemmel és lelkesedéssel írta le, mely világ és természetani lapintattal van szerkesztve. Különösen érdekessé teszi műveit az által, hogy a korán azonkori uralmát megismerteti. A többi országokról sokat vagy jót mondani istentelenségnek tartá.

A mit Ibn Haukal leírt, arról saját szemével meggyőződött, mivel szellemével felfogta s értelmesen előadta; műveinek a végén utirend jegyzék is foglaltatik. Ezen arabs író a statistica atyjának is tekinthető, miután a bevitt és kivitt, jövedelmet és kiadást, lakosságot, a hatalmat s a tb. pontosan följegyzé.

Kitűnő arabs író volt K. u. 1100 é. Edrisi áfrikai herceg, kinek családja az Atlas föld Marokkónak nevezett részében uralkodott, miglen a tróntól a Fatimidák által meg nem fosztatott. Edrisi Cordovában képeztetett ki a tudományokban, s I. Roger uralkodása alatt élt Siciliában, hol egy Roger számára készített ezüst földgömbhöz egy földleirási művet is írt.

Edrisi a Ptolomäus földrajzát vette segélyül,

melyet már akkor több klasszikussal együtt arabs nyelvre fordították. Ugy látszik, hogy az ezüst földgömb is Ptolomäus rendszere után készült, melyhez Edrisi is saját művét alkalmazta.

Edrisi, korának szokása szerint, hét éghajlatra osztotta a földet, és minden éghajlatot tíz részre vagysis tájra, melyeket nyingtól keletnek haladva ír le, hálólakban. E mű, az addig s több századokon át létrehozottak között a legjelesebb volt, minthogy abban nem csak a népek, folyók és városok, hanem az országok alakja, sőt a svények is le voltak rajzolva.

Bámulatos, miként ismerte egész Európát Edrisi; ő volt az első, ki arról egy nem mesés, de valódi ismertetést ad elő. Franciaországban majd minden várost megnevez, sőt még az alsóbb osztályukat is, u. m. Rochelle-t, Angers-t, Clermont-ot s a tb., Belgiumban Gent, Turnay; Németországban Mainz, Ulm, Augsburg, Bazel; Angolországban Winchester, Hastings, Dover; Svécziában pedig Calmar városát említi. Islandot és Finnmarkot, Oroszországban pedig a Volga és Dniepr mentében számos városok sorát adja elő.

Hónát, Afrikát a mostaniaknál sokkal jobban

ismeré. A keleti tengerkörnyéket Sofalág, a nyugotit pedig Guinea öbléig körülményesen leírja. A Niger folyót s annak partján fekvő tartományokat is jól ismerté.

Ázsiában is igen jártas, habár Siberia ismeretlen előtté, Sumatrát azonban biztos tollal írja le Edrisi.

Közi: POTEMKIN ÖDÖN.

(Folyt. köv.)

A p á r b a j .

(Vége.)

Mondottuk, hogy a fél órdögkőhöz mi is oda tartozunk, valóban ezt loyallisan ismét és ismét, harmadszor és még egyszer elismerjük; de tény egyszerűsége, hogy félangyalok is vagyunk, szabad tehát — hogy magukat egészen equipirozzuk — ez utóbbiak hamuszín- vagy rózsaszínű fél szárnyat vállunk közé vetni, s így valahára már mint félangyalok is egyszer, ha nem is az égből, honnan anno . . . ban ledobattunk, de legalább a felbök mögül kissé lenézni. Mit látok? per amorem piperis! látom, hogy az emberek, vagy a mi egyre megy a félördögök egy fátlan kerthen ásztrácháni káviárral, nántesi szárdínával majonezzal, buja verébhussal a vérébe fojtva osztrigával, tengeri rákkal glace és crème a la vanille-jel élénken lakoznak, és szomjukot nem otlogatják sem bu-dahegyi vízvezeték csatornavégi ártezi kutakból, márvány bászzenekből, még nemis X kávéház-furta éllási forrásból, hanem két-exochen valódi champagnei pezsgővel, teit pezsgőpoharakkal kociztatnak. A mig látom tehát, fenelemített polgártárs! hogy a körüljáró zenész magát alkalmazni tudó tálczájára egy új százzast, az öreg szegény-bíró perselyébe pedig az utcán csak egy sasköröm-kopott krajczárt vetnek, óvakodván, nehogy a persely kholerás vagy pestises ragálya gyűrűirakot s illatalt páralgó ujjaiat befertőzse. Mig — hogy r . . . ről illőtelge annak árszabásáról ne is szóljunk — mig mondom halottak napján ezen urak m—re nem adnak, azt állítván, hogy a m—mondás cursusa is ez idők szerent 33 és 1/3-ad százalékkal hágott, vagyis hogy saját kedvenc szólási modorukkal élünk, hogy t. i. a majd alterum-tantumura van „stájerözva“ — oh! mezővárosak falvak és tanyaik holdog törzslakói! hogy ti e fővárosi sajátszerű indigena műszót, e fehérrágnán éjelező fejeink álom kergető csá-váját; e fölízgatott örvényreket föltojtató, ijeszítő incu-bust nem ismeritek. Restez, restez, e ne bougez pas! maradjatok, maradjatok ott, hol idylli életotok napjai és órái fölött nem kényszerkedő háziuri édenetekben a fővárosiakhoz aránylag — birka kolomp harangozásig vagy béres ostor csattanásig — rózza párnán alhattok. És a mig látom, hogy egyik jobban-roszban magát osztokodó barátomnak mondó amicastro egy birminghami késsel jobb kezében, bal honalján pedig egy csikóbőrös lacryma Chris-tivel csatakeszen és — mi lényeges — ingyen egy mecaenasává vált ellenem, keményébe hág, s ott egy pár kreozotos koczacombot egy légvétellől — mely tünemény patent gymra csodáról szól — az ingyeniség hálás elmékedése közepett béver, rácsorogtatván a beszéde kutyogása napolyi Bachus gyögyvizét, s nehogy drága emésztése legkisebb mozgás által is szenvedjen, Newton almája utján a tág tűzhelyre lezuhan — még kettőt rug, s aztán csendes emésztésre szenderedik.

Mig látom, hogy a ludmájpástemom és muskat-lünel csak amogy véletlenül és egykedvűen tett megemlé-tésére is körülöttem vesztjölőslá a szemek szikráznak, a nyelv az akajokat nyalja, a pillantás pedig megkan-csul, és zold színt vált mint a chamealeon vagy basilis-kus, sőt a szem a száj helyett tisztapótló vadul, meg-nedvesül mint a salamandra; mig Mazariini egy pikant mártás vény közléseért halálos ellenével is szerződést köt és országokat foglal, szoval: mig ennyi élvezetért — melyet egészséges és képelettel még fokoz — kész mellet-tem vagy egy fordulatra ellenem minden áldozat azon felebarátok seregétől, kik egy perczelés előtt azt állíták eskü mellett, hogy ők szeretnek, mint önön magukat. Mig polgártárs ezen élvezet pénzért adják és veszik, s mig a pénz ingyen meg nem osztogatják, hanem inkább egy ezer fából faragott lelkület minden rugóinak mozd-erőnyözése által látom azt e világban megszerezni. Mig — hogy már végezzük is — mig mondom tíz ezer szerény há-zi kosztos eszme és elvárás védoímmal; nem több csak száz mindennap terített asztallal kínálkozó zsd ellenem is szembeül; addig szellemi szabadságunkkal élve nem fogjuk a temperamentumok századát és egyes embereit üngig levelezteüni, hanem inkább hivataln erkölcsjavító

szájunkra ütünk, hadd sajojon és hallgasson „Locutum me penituit saepe, tacuisse nunquam.“

Mondók, hogy a közvélemény férfi neműtől bátorságot kíván. Eh bien! hadd lássuk miből áll és hogy néz ki e bátorság. De mielőtt ennek szerény non préten-tieux, s pusztán egyéni megfeleltetésébe fognánk, kissé megtöröljünk magunkat, s ki bagyjunk köhögni nemes vagy nem nemes olvasóinkat is, kérvén őket törölközés közt kissé elpirulva „hallgassák meg szavainkat uri kegye-lettel.“ — Mióta e kétes tégűsü elemi halmaz, mit földnek hívunk, Prométhé delejes leheletétől szellemülve, gerjedő kebléből élő lényeket csiráztatott ki; sokszor megtörtént már, hogy a mérhetetlen aether titkos honán tul lángoló Phoebus gyermekének testét, melyet csillogó mezben az esti szellők ölébe fektete, nagy szenderegése ébredő hajnalán feldulva és izekre szakgatva léle. Hol vannak az öt teremtés nagyszerű tájai? mivé lőnek en-nek lármás vidor lényei? — Odaszállhatlan mélységekben élettelenül hevernek mind ezek, s a tavasz bájos ösztöne kibalt, fogékonyágukat életre többé már nem melegítheti. Valóban agyunk eszmerobbanásai elhálnak, s szívünk rengő pitvarai — a roppant enyészett fölött le-begyűnnek lelkünk — rémképekkel telnek el, mert nem tud-juk, mely óra rejti ama gyászos percet, melyben mi is feneketlen ürbe dobatunk. Századok századokat temet-tek már el, az ember észi és művészet minden dicsősé-geit magukkal sirba ragadva. Mivé lőnek az indus építé-szét páratlan remekei? Hová Rhodus, Heliopolis, Thebae, Babylon csodái?! — Nincsenek ök már, csak romjaink bászelnék. És ugyan mit? Azt, hogy a minden-ség összes lényegében és elemeiben ugy áll most is, mint álla a teremtés hetedik napján, de élő és élettelen alaka-ja a kosmos végtelen műhelyében durva indolens ele-mekké foszlanak egy végtelen szét, hogy ismét kecses képeken tünjenek föl. Ime! mily megragadó, mily nagyszerű játék! de e szép búvos játékban a 21 óras nap minden másodpercében egy élő lény esik áldozatul. És ugyan mi is az ember e nagyszerű játékban? Nehány kávév kánalnyi só, mint járulékananyag e földi tenyészégy gépezete fölhasználására. És mi a gondolkodó ész? — Gyötrelm. Mi az érző szív? — Remeges, félelem. Tehát bátorság, vítétség ily óriási romból öröklék szem-kezt, nem neveltségese-; nem liliputi bóbóc bábok-e? Az egész természet változó, és mi mégis, ha egészségünk, sorsunk s jólétünk csillaga változóra fordul, szint cse-relünk, bátorságot vicszítunk, kétségbe esünk. Mi, kik embertársunk iránt mindenben oly ösztönrabruszuleg, állhatatlanok vagyunk, mi önsorsunkban s mindenben embertársainktól irányunkban állhatatosságért kiálto-zunk. Hát természetese-e, lehetséges-e ez? Mindenütt és mindenfelől csak ösztön. Az élő természet 9/10-de csak ösztönnel bír. És ha csak ösztönnel bír, ki nem látja a végzet irtalmas könyörülő kezét rajtuk. Tudrán vé-gzet, hogy az ember e föld többi elevenözög termékei-vel egy rengeteg megszárszékelt alkotand, megfosztá eze-ket a legnagyobb rossz, a halál isméjétől; az embert azonban élvezni hágyá, de megismerteté vele a halál je-lentőségét. Valóban az ember legszerencsétlenebb te-remtmény!

De térjünk vissza a sasorru és meredtszemű bá-torságra, és kérdjük, ha bátorság-e az, ha örjongség fel-bősúlten, ime! tehát annyi bátorsággal sem, hogy por-nyagáságunk fölött szellemi lelkünk sikerrel küzdhetett volna, felbősúlten mondom valakinek azért, mert a tánc-teremben hordatag szemüveggel orrán merészkedett ve-lünk szemben megállva, emelt fejjel beszéde eredni, ennek mondom orráról a szemüveget leütni, azon feddő és kihívó megjegyzéssel, hogy egy X . . . el nem lehet, nem szabad szemüveggel beszélni, s kérdjük, ha Y. tö-rölt szemüveges, jobb erőben érve vala magát X-nél, rajton mondom Y. a helyett, hogy keztyüt dobott volna in flagranti megtámadójára, nem inkább legott a táncsterem-ben veri X-et világnomoréká — bizonynyal, bizonynyal. Bátorság-e továbbá, valakinek arcunk felé dobott, de lábunk hegyére esett aviso keztyujét, — attól félvén, hogy másiktól mint gyávák megvettünk, s hogy nincs annyi moralis erőnk, belbecsünk öntudata bástyája mö-gött a közvélemény tévnézete ellen magunkat megvédeni, tehát mind annyi merő erkölcsi bátortalaniságból a kez-tyüt mondom fölvenni. Ki ne látna, hogy ilyenkor csupán erkölcsi bátortalaniságból leszünk kényszer bátrakká oly formán, hogy egy igen alkalmas egyszerű falusi pél-dával élünk, olyformán mondom mint a kecske, mely ugyan nem menne a vásárra, de menuie kell, mert hajtják. A mi ott a kecske pásztor vagy kecskehajtó; az itt a köz-vélemény; a vívó pedig nem egyéb, mint egy a moralis erő és meggyőződés kerti kaposztáját megévő kecske. S minthogy már példázódat köczkáztatánk, merjünk

többet is, és emlékezzünk meg egy egykor lábikránk ta-paszaltá másik példaszó igazságaira. A példaszó így szólana: „A mely eb nagyon, vagyis inkább sokat ugat, ritkán harap az“. Az én nagyon alamuszi ebem, pislógó kéjjel megvárta, mig hátra kapott, ekkor mint a villám és kirokdi nesztelen utánam száguldott és lábikrába harapott, s órome nagy lehetett, hogy vérünk folyt, mert nevetni láttuk őt. E gonosz eb a kuvaszok családjához tartozott, orra hegyes és jó szagló volt, mint hallám nem-sókára bakó kezére jut.

A példa átvitel nemünkre, nagyon szerénytelen és nagyon merész kísérlet, ezt valjuk és engedelmet is kérünk; de tény az, hogy minél sürűbben és csattanób-ban veszi igénybe valaki beszélő organumát, annál ke-vésbé tetek embere ö deez a dologtermészetben azaz szervezetünk dualismusában alapszik, mert csakugyan igen kevés kivétellel, két ellen vagy különemű dolgot (a szó (az okos — szellemi, — a tény pedig — anyagi) egyidőben tenni, legalább jól tenni nem lehet.

És ugyan ki nem ismerne a szájhóst! Ime ezen szájhös egykor csak csendes fecsegő volt, majd egy ka-landon fordulattal könnyen hívő környezeté középett, oskolázott kérdékövé képződött ki; midőn is aztán gyak-ran láthatád őt — kávéház életű barátságos olvasó! — ugyan azon kávéházakban közledeve, közledeve majde, majd ma-theázó asztalhoz eljutni, itt mereven megállni; sokat mondó szem merészessé a császáj társaságnak jó és szerencsés jó estvé kívánni, aztán mintha csontjai közel a törésig fáradtak volnának, kezélen csonbját támaszva lankadtan székre ereszkedni. És aliz, hogy e program-szerű kísérlet szerencsés mulóban van, láthatás-élmé-nyneik félrecsapott kalap alatt élczészött elbeszélése után — bálmutodra! — egy ajándék csésze pecco theat most mint egy hálából bangosabban szoló szája alatt párolgani. De később nescio quo numine laeso ez ugynevezett potya beneficium kiváltságaitól elesve; elé-gületlen, korostorozó lármás szájhös lesz belőle, kinek tetterejét a kor és nemzedék — mint ő mondja — nem érti, nem tudja méltányolni. És ezt sokan el is hiszik neki. De jöjjen csak a személyes bátorsággal és anyagi áldozattal járó nehéz tetek válságos órája; akkor az, a ki nincs a résen, a ki a tömeg szük nyúlásain macska módra tekerődzve petropolisi nyulánsággal átsiklott, s most valamelyik szapuló kád alatt várja az ijeszítő ele-mek lecsapódását, várja a borura a derüt; az nem más, mint az iménti hitványosságának önt:datába szállott, és oly szabálytalan mértani vonalakban nyomvesztett szájhös.

Egy másik anyagiabb alfaja is van a szájhösök-nek; ez a vasgyurok, birkozók és boxerek hadarázó osztálya, kiknek minden meggyőződés, minden szellemi támpont nélkül annyi erkölcsük van a mennyi bátorsá-guk, s bátorságuk ismét csak annyi a mily nagy erejük. Verd el őket egyszer lepény laposra, s ez életben ne fejj többlet tölük.

De a párbaj technikájának igazság kiosztó érve csak ugy és akkor tarthatna igényt némi elismerésre, ha tetemi erő, bátorság stb. hasonló víterenyekkel állana szemközt, hogy ne is szóljunk oly esetekről, hol a leg-jobb vívó is — midőn ellenét megsebbeve a szabályos béke üdvözet után kardját földre ereszi — ármanys ellenelőt megrohanva izekre vagdaltathatik. Itt egy kis véletlen szédülés, szemkápázat, gaz, por szembeullás, karbeli görcs miatt a támadás vagy védelem percében nemde iegjobb ügye, igazsága és ártatlansága mellett is ellenelőt legyőzve porban heverhet. És kérdjük, ha valjon a becstelen rágalmazó vagy tényleges sértő, a gyegszersmind gyöző félnek — most így életben maradv a ő, — a közvélemény tribunálja a legilyiklás technika sikere miatt neki becsületi leiratot fog-e küldeni; avagy a másik bár életében mocskoltalan erényű, s talán orozva leölt hűledező férfi emlékkövébe a bűnösség jelképét fogn-e bevészteti csupán azért, mert nem tudá annyi csellel és oly gyorsan forgatni kéztő izületét mint ellene. Igen-e vagy nem? — ugye nem. Hisz ez mind déli nap-nál világosabb, és mindenki tudja.

De mit csináljon a kiváncsi, izgatag vérd merész ifju, miután vívómesterével sós maque betanulta a sza-bályos prime, seconde stb. csodaszép félköréit és meg-lepőleg elbájoló kanyarodásait. Nemde végig menvén a gyakorlati élet utcáin minden napot minden órát el-vezesze hisz, melyben — az onthon tükör előtt betanult keztyü dobást, — bár utóbb maga is meghökken tőle, nem in praxi consumálja. Tekintsd meg polgártárs ama ifjut ott, alig 22 éves, és már arczbáhozant heg czikázók ö vívott. Oh! dicső! — oh nagy szó! — oh erős ágyu-rogás a 19—24 éves ifju és uj nemzedék táborában.

És ha ő az ifju nemzedéktől teljes körbe zárva, párbaja rajzát végzi; mintha ez ifju már egyszer meghalt volna, de életre ébredvén, most is e zárt kör közepén lépésről lépésre forogva vagy forgatva benne, ménti halála, hogy ugy mondjam leélt borzatoságait esetről esetre ecsetelné — ugy bámulja őt a szerelem, lovagiaság és ábrándok uttekervein tévedező lohos vérű, gyulagat érzelmű, különösen mi — még többet ér — egészséges gyomru szép ifju kor.

Azokra nézve, kik a párbajt a magas vagy művelt körök törvénykezni áttaló, s ős ibátorságuk jó hirvenének megőrzése érdekében lealázónak tartó tagjait megillető egyedüli becsületbeli gyógyyszernek lenni állítják, azt kell felelnünk, hogy egy magában elvégre is tagadhatlanul bünös tény, egy elbánást, melyet sem az ész, sem az erkölcs és igazság törvényei nem helyeselnek, nem lehet nem szabad czéleszközül fölhasználni. Aztán miből állana e becsület gyógyyszer tisztessége? Valjon ha ezt botalt, amaz csákányal, egy harmadik felebarátunkat pedig kövel útjuk agyon, e három legvilkolási közeg nem szintén oda vezet-e hova egy nehéz kardvágás. És ha a dorongal ütő elkáromkodja magát midőn sújt; a kardharcos pedig marcsona haragját az ildom kényszer álczája alatt önkeblébe trefli vissza azon

perczen, midőn rohanó támadásakor az már-már ordításba akara vala kitörni. Van-e — proszim Pánye — igen nagy különbség köztük. Előbbi a barbar nyerseség az istenadta izom erőbeli visszaélés bélyegét hordja véres zászlóján. És a másik? Abszolot azt nem egészen; mais toujours, toujours!

Tehát, hogy tárgyunkat röviden zárjuk. A párbaj — bocsánat elvellenek! egy örjögöns cselekvény mely bizony sem az igazságot ártatlanságot stb. föl nem deríti; sem a valódi bátorságot a diadal olympjára föl nem segíti. És mit használnak a fenálló törvények, s minden szigoruk ha van nálunknál még egy hatalmasabb spectator és monitor — a közvélemény szelleme. Egy ily areopagra ugatni, egy ily alpsi égígérő sziklásak ellen liliputi forgatag lelkesültség kardot sújtogatni csak annyit tenne most és mind örökkön örökké mint : oleum et operam perdere — aethiopemque lavare. Mondám most és mindörökké, mert nem hiszem, hogy a jelenleg fenálló és ezután fölállítandó törvények bármily — (hallom valaki azt mondja : halálos) szigorja mellett a párbajt és szenvedélyeit sikerüljen elfojtani. És azért a törvények ily vétségek illően és mind két oldali ugynevezet bilateralis ószinte kibékítéssel orvosló mostoha-sága, hogy ne mondjam aléltisága mellett, végső szerény

s pusztán egyéni nézetecském oda térne, hogy a párbaj (de ez is csak positio contra malum majus, és nem concessio) kizárólag csak karddal et quidem csupán tompa életlen karddal — csupán a jobbára vétkes alanyra — a jobb kézre és karra korlátozva — hol különben az illetők vizgatásására legyen monda elég tér van a legszébb dombor művek minta kifaragására. Sed dixi non concessio — mert meggyőződésem szerint ez is mint az ész, moral és igazsággal ellenkező cselekvés — mint isten állam és az emberiség ellen elkövetett bün, törvényes szigorral talán com esempiso is — elültandó, elfojtandó, elnyomandó.

PATRUBÁNY ANTAL tr.

Szüretelők.

(Műlapunkhoz).

Műlapjaink sorában t. közönségünk bizonyára ismét kedvesen veendi e genreképet. Mint általában a népeletről vett képeink, hosszab ismertetésre ez sem szorul, — egy rávetett figyelmes tekintet mindent elmond. A rajz ismert genre festőknek műve után készült.

SZÉPPODÁLMY CSARNOK.

Hármas gyász.

Mit mondjak oh e hármas sír felett?

Siratni egy nap csak egyet lehet;

Hármas halom többet kíván! —

Be nem rekesztve zengő napjait

A madarak barátai alszik itt:

Tavaszkor szól a csattogány! —

Terényi ott . . . mit mondjak sírodon?

Mit mondanék? azt a mit mond a hon:

Szép volt a pálya mit futál!

Bátor kezekkel szórtad a magot,

Ha elfogyott ez, szórtad a napot:

Fogyott egünkön a homály.

Megszűnt dobogni a nemes kebel,

Szép szónokunk többé nem szerepel,

Az ékes ajk, hajh! szótalan.

A sírba szállt virágzó szép korod,

Könnyel hiába áztatjuk porod,

Merész csatárunk oda van!

Midőn beszélt, tüzet szórt homloka,

Szemében is az a tiiz villoga:

Hegyet mozdított meg bite.

Oly ifju volt, öröm volt hallani,

Virág-nyelv, mint virágzó napjai,

Oly lelkes volt, mint nemzete.

S amott tovább, babéron nyugszik ő.

A kit sirat ma, a szép marquis-nő,

Kidőlvé pálya közepén;

A drámaköltő, a derék Kövér,

Kit annyi taps várt, annyi sok babér

Ki van még a színház egén? —

Oh hogy hazánkat éri annyi gyász!

Ifju öreg fát egy vész karja ráz:

Kövér, Terényi, Lisznyai.

Mind ifju lomb, mind délczeg sólymok ők,

A szép tavasz jövését hirdetők:

S ma egyik sem bir szállani!

Sokat vesztenék, benned költőcsalád!

De legszebb tér várt oh Terényi! rád,

S ma ott vagy a hol éj van, éj;

Hiába volt a sok szép gondolat

Fejedben, ott alszik mind föld alatt.

Szép szónokunk, beszélj, beszélj!

Beszélj! csak egy szót! ennnyit mondj: hazánk.

Egy kézszerítást! áldást adj reánk!

De alszol — inkább küzdenél.

Pihenjetelek költőtestvérek itt!

Hisz egy családdá tett lenn pálya, hit;

Ti nyugszotok — az eszme él.

HIADOR.

A párisi életből.

Szeretem a remekműveket a költészetben egy mint a festészetben; születessenek bár a nyomor fagyos lehelete alatt, vagy a jólét mámoros ihleténél; akár a kandalló bányadt tüze mellett, akár a tenger lélekemelő morajánál nyiljanak: szeretem a remekműveket! mert rendkívüli szenvedély szüleményei. Hiába jön az erőtlen irigység epéjét önteni rá, hiába tépik és szagattják örököző leveleit — koszorúzza, vagy eltapodva: — remekmü marad.

Ismeretlen egy fiatal művész Párisban, ki ma is él műve által. Elmondom történetét.

182 .ben csikorgó tél volt. Az újságírók elhagyják bódéikat, mielőtt az utolsó példányt eladták volna: — a bércocsisok sebesen sétáltak föl alá kocsijokban mint urak ez egyszer; a rongyszéd. — ki nálunk félig ismeretlen, — futott a „Lég y o t t”-ba, mely csapszék ez idő szerint híres vala.

Ép egy ily kincskereső ügete e lármas tanya felé, hogy Galopin asszonynak jó estét mondjon. Sokszor egy jó este elmaradása miatt nem alszik az ember; ki volt Galopin asszony?

Bocsássanak meg olvasóink, hogy előbb a gazdaasszonyt írjuk le mint a gazdát, de általan tudva van, hogy ma, mint minden időben, kocsmában asszony az úr.

Galopin asszony tehát egy gömbölyű szép teremtes vala, fölül a negyvenen, időszak, hol a szép asszony két szemmel lát és két krétával ír; szerette derék férjéj csaknem mint vendégeit; hájálóz soha fodrász nem nyult, e tisztet Galopin ur teljesítvén ünnepnapokon, meglehetősen ügyességgel; nyolcz órákor kellett minden nap megéitni a tengeri nyulakat, minél nagyobb foglalatossága nem volt; miért? mert ez volt a vendégek eledele. Ez Galopin asszony.

Mi Galopin urat illeti, tíz évvel fiatalabb volt drága hitvesénél. Férge, beszédes emberke, mint minden hajfodrászból lett bormérő. Egész ifjuságát ama nehéz talány megoldásában tölté: hogy lehetne 24 óra alatt gazdag lenni? — mely kutatósnak amaz eredménye lón, hogy háromszor tönköt csinált, mi korántsem jelenti azt Párisban, hogy koldus lón. épen ellenkezőleg, hogy a talányt — becsületesen oldotta meg.

A rongy sohasem hazud! mondá egy este feleségének; — keressük fel a rongyások városrészt, új czimer, új névvel. és ha Isten segél, őt év mulva nyugdíjazzuk magunkat . . . néhány darab rongygyal. Mondj csak egy bizarr nevet? — például Galopin! — jó lesz? Eljen Galopin!

Mondók főlebb, miképp egy agg rongyász sietett e vidám csapszék felé, kit Tamásnak nevezünk.

Majd dermett ujjaiába fűtt, majd ez ismerős ének végső szakait dudolá:

Hajolj fiam, az utc. a tág,
Rongyások-é most a világ!
Szemét-dombról él a madár.
Igaz! hajolni néha kár! —

Hajolj öreg! telt puttonyod;
A legszebb rongyot elhagyd!
Szemét-dombrol sok ember él;
Nig a madár rajt dalra kél!

Alig végező be az utolsó verset, midőn elfojtott sírás úté meg fűlelt, mely egy szétbontott ház boltozatai közül látszott jóni.

— Ki van itt? — kérdező az öreg részvétellel, melybe kíváncsiság is vegyült.

Senki sem felett.

Lámpáját magasra tartá most és ment azon irányban, honnan a síró hang jött.

Néhány perc mulva egy haláláspadi ifjoncot talált egy márvány lépcsőn ülve, félig alétlan.

— Mit csinálsz itt édes fiam? — kérdező őt.

— Nem alamizsnát kérek uram! viszonzá amaz félénk hangon. Nem vagyok koldus! — Várok valakit.

— Hisz te megfagysz. — Jer, jer, menjünk. Estelizzünk a közlelő csapszékben.

Itt a rongyász felemelte a szegény fűt, ki tántorgó léptekkel követé az ismeretlen nemtőjét.

— Mi neved? — folytató ez menet.

— Lebrun.

— Két híres festője van már Franciaország-nak e néven.

Nemskóra a csapszékbe értek, melynek ajtaján a végkép kimerült ifju csak nem behullott.

A vendégek néma részvétellel kelének fel helyeikről.

— Jó estét Galopin asszony! szóló Tamás.

— Szent ég! mi baja e gyermeknek?

— Mi baja? — kérdi őn! az a mi a madár-nak, midőn lehull az ágról; — az, a mi a mécsnek, midőn olaj nélkül kialszik . . . Adjon egy csésze levest, asszonyom!

Galopin asszony feleletül megszorítá a hatvan éves kezét és szaladt a konyhába minden irányban.

Ez alatt a kocsmá vendégei összegyűltek az ifju körül, s ápolgatók, ki egy ital melegbor, ki egy pár meleg szóval, ugy hogy néhány pillanat mulva magához tért.

— Imént egy kérdést intéztem hozzád, édes fiam, mire nem feleltél, mond Tamás, vacsora közt; azt mondanó, vártilt valakit?

— Oh Istenem! kiálta ekkor a fiú könnybe omolva; — nem én halok éhen, hanem anyám, szegény anyám! — Ég nevére! mentsék meg önök életét. — Mentsék meg édes anyámat! —

Sheridan Cnowles.

(Elbeszélés.)

Az 1834-iki év egyik vasárnapjának estéje volt. Minden olyan nyugodt vala a városban, mint-ha a lakosok trappista szerzetesek lettek volna, sehol nem leheté már gyertya világot látni, csak a Hydepark közelében, egy kis padlásszobában lobo-gott még a méces.

E padlásszoba alacsony, kicsi s a legrozsan-tabb butorzatú volt. Valami idegen bizonyára azon helyek égyikének vélte volna, hol a szerencsétlen gyármunkások pihenik ki napi fáradalmaikat. De volt mégis valami, a miből a figyelmes szemlélő gyaníthatá, hogy még sem az, minek talán előbb gondolta.

A szoba egyik sötét zugában ronda kis asz-tal állott. rajta újságok, fölütött könyvek, kézirat s más ilyenek heverték; a kandallón a legnagyobb britt költő mellszobra.

A tüzhely mögött — melyen a parázs szén mindinkább közeledett enyészéséhez, az elhamva-dáshoz — kis bölcső foglalt helyet, s a bölcsőben csecsemő feküdt. A bölcsőnél igen egyszerűen s mégis ékes öltözött hölgy ült; a arisztokráta, de mindenesetre előkelő származású.

Alig lehetett e hölgy több, mint husz, hu-szonkét éves, s bárha betegség s lelkeszenvedése, megis halványíták vonásait, elűzik az üde arczbört megsoványíták a testet, mégis megmaradtak a bá-jos szépség nyomai, különösen kezei valának finom-ak, kecsesek.

Most épen valami önküzdés látszik arczán, mely annál inkább növekszik, minél inkább akar rajta erőt venni.

Valahányszor a közeli sz. György templom tornyán az óra ütött, mindannyiszor remegett egész teste, fölkel ülhelyéről, . . . soká hallgatózott s azután ismét visszahanyaltott székére, közben mindig ént rebegvén: Istenem! mily soká ma-rad oda!

Egy órát tölthetett ily kínos várakozásban. — Ez óra egy egész század volt rá nézve, egy örökkévalóság; mindent elfeledett az aggodalom miatt; megelégedezett gyöngeségéről, nem gondolt a hideg éjszaki széllel, mely a havas esőt csapkodta a nem épen legjobb szerkezetű ablakokhoz, megfe-ledkezett még gyermekéről, a kis csecsemőről is, ki néha-néha, mintha rosszat álmodott volna, föl-sikoltott; ő most csak egyre gondolt, egy volt eszé-ben s csak ez egy miatt aggódott.

Fölnyitá ablakát s kinézett: ha vajjon nem jó-e még az ohajta várt.

Végre kis zörejt üte meg fülét, mert a nagy sötétségben semmit nem láthatott, se zörejből gya-nitólág s örvendve fölkiáltott: „ő az!”

Néhány perc múlva egy magas, deli ter-metű férfi lépe a szobába.

Vonásai nem épen a legszabályosabbak vol-tak, de bátorság s ész tükröződött azokban, mely széppé tevő arczát. Szemeiből különös fény sugár-zott ki, s homloka, melyet pár göndör fűrt ár-nyaza, magas s boltozatos volt, nyíltság s nemesség láthatlan betűkkel valának arra írva, látszott azon a nem mindennapi szellem.

Nem lehetett több harmincz, harminczöt évesnél.

Midőn belépett összegyűrött kéziratot vetett az asztalra, . . . letette nedves köpenyét s forró csókot lehelt a fiatal hölgy hófehér homlokára.

— Anna! — szólott s fájdalom tekintetet vetett a bánatos arczra — atyádnak igaza van: jobb egy csaplár, mint egy költő vő.

— De ha e költő jeles s nemes a szó valódi értelmében! viszonzá Anna, kellemetlenül megle-petve a mondott szavak által.

Gúnyos mosoly luzódtott végig a férfi ajkain. — Jeles! monda — mit ér? hová, mihez vezet?

— Dicsőséghöz.
— Ó nem! nyomorhoz!
— Mit beszélsz. . . hisz műveid. . .
— Mindenkié csak nem az enyémeé. Ezer példányban nyomattatnak, a hazában minden szin-ház előadhatja s megtöltheti velők pénztárát.*

* Mert már azelőtt eladta- s elköltötte is a mun-káiból bekapott pénzt.

Mint mondám mindenkié csak nem az enyémeé, ki szerzém, költém. Így kívánja Anglia törvénye. Itt az önhasznú s fősvény kalmárok országában a még oly haszontalan és semmit nem érő találmányok ré-szére is adatnak szabadalmak; csak a műremekek-nek nem ajánlkozik védül egy törvény sem. Az ily művek hasonlókk a madár énekéhez: mindenki él-vezheti, mindenki magáénak mondhatja.

— S új drámádat elfogadták-e? előföjgák-e adni?

— Ne reménykedjél, Drury Lane - től jövők.

— Nos?
— Nem fog előadatni.
— S miért nem?
— Mert egy haszontalan színész nem akarja az egyik főszerepet játszani.
— Macready?
— Ugy van.

— De hisz te hirnevet s vagyont szerzél neki, . . . szerepeket írtál egyenesen az ő ré-szére.

— Mindent. . . . mindent feledett. . .
— A nyomorult! így tehát nincs semmi re-mény többé!

— Anna! talán még egy!
— S ez egy?

— Vannak nekem könyveim: Shakespeare, Milton, Byron, ez óriási szellemek, kikkel élni, halni akarék; fölálodozom magam s ez legyen az utósó áldozat: kísérletet teszek; talán megsegít Isten. Tanulmányoztam az előbb említett három lánge-szű férfi műveit; tán most hasznát vehetem.

II.

Nagy léptekkel sétál másnap, ékes butorzatú szobában egy negyven, negyvenöt éves férfiú, kezében kézirat van; ugy látszik most gondolkodik ke-molyan az előlasolt tárgyról. E gondolkodásában egy fiatal leány által zavartatott meg, ki a kandal-lónál ült.

— Nos atyám: milyen a dráma?
— Istenemre! remekmű!
— S ki a szerző?
— Nem tudom; de bárki legyen annyit mondhatok, hogy mióta koventgardi igazgató va-gyok, nem adatot az egyesült három királyságban oly új darab, mely ezzel értékre, belbecsre nézve mérközhetnék.

— Nagyon különös, hogy a költő nem ne-vezé meg magát. Pedig tulszerénység ritkán hi-bája írónknak.

Most az inas lépett be, s egy idegent je-lentett.

— Hogy hívják?
— Nem mondá nevét — viszonzá az inas — de ugyanaz, ki reggel e kéziratot hozta.

— Jól van, kérd, hogy ön szobába jöjön.

Midjárt reá, belépett az idegen a terembe.

— Uram! — szólítá meg őt az igazgató — ön oly szives volt, s nekem adá munkáját; láthatja ön, hogy perczig sem késedelmezém, azonnal elől-vasám, bárha nálunk igazgatóknál szokás, hogy csak három hónappal a beadás után tekintünk a kéz-iratba.

— S mily véleménye van művemről?
— Hogy maga Sheridan sem irt ehez hasonlót.
— Ez annyit tesz, hogy ön nem barátja an-nak a bizonyosnak, s látom is, hogy nem igen hi-zeleg neki.

— Én csak igazságos vagyok. Sheridan ta-lán azt gondolja, hogy Kenble Károly, mint szinnü-író s igazgató kétszeres ellensége neki; először: mert kiünné ésszel bir, s másodsor: mert drá-máival nem a koventgardi, hanem a druryani szin-házat gazdagítja. Hanem mindkét esetben igen csa-latkozik. Én csodálom lánge-szűt s azért, mivel azt teszi, mi neki tetszik, nincs okom haragudni. Csak sajnálom, hogy egy oly színházat, mely őt oly ke-véssé djjazza, majdnem nyomorban lenni hagyja, mondom, oly színházat gazdagít, oly színháznak pénztárát: tölti meg, míg saját magáé üres marad.
— Ebben igaza van önnek.
— E szerint ön megengedi nekem, hogy ez

Közi: SZÉPFALUDY FERENCZ.

(Évjele.)

— Hol lakik? —

— Mouffétard utczában 177. sz. alatt.

— Jól van! Maradj itt. Két óra múlva vissza-térek. — Galopin asszony! addig tartsa jól e gyer-meket. . . de ugy mint saját fiát. . . Most adjon nek-em hamar egy kosarat, sültet, levest, bort. Hej! — Hollá! — fusson valaki bérkocsist.

Egy siheder azonnal kiiramlott; míg a többi vendégek szintén várni látszának valamely paran-csolatot.

— Beh jó ember ez a vén Tamás! szóla közbe egy zömök gyümölcsárú, míg az, tölt kosárral kistete.

Ezután ünnepélyes csend lón a csapszékben.

— Oh a nyomor, a nyomor, uraim! jegyzé meg egy kötéltánczos, gyönyörűséggel metélve sült csibéjét; az mindenütt jelen van. Bölcsőnkél vesz karjaira s hány-vet egész a sz. Mihály lováig. Oh a nyomor! Tiszteljétek a nyomort!

— Edd csibédet, szakítá félbe Galopin, ki nem szereté egy cseppet sem az illetén szónok-latokat.

— Mit jelent ez? kérdé méltósággal a meg-sértett; — talán e csibe szúrja szemét, édes bará-tom? Ma csibe, de tegnap üres gyomor; — ha pa-naszkodám valamely potrohoss löképzenesnek: eredj tovább kötéltánczos! szóló gúnyosan, — mert a kö-téltánczosnak nincsenek könnyei, ő tánczol egész életében, — hahaha! — ez torzképe a nyomornak! Egyetek czimborák, im itt sülttem!

Egy éhes csapat rohant rögtön a sültre, mely eltűnt hevenyen, mint valamely kéjutás.

— Galopin! . . . folytatá tüzesen az alakos, . . . ön. . . de mit beszéljek én nyárspolgárnak? ön meg nem ért soha!

Evvél egy marok pénzt vetett az asztalra, s méltósággal eltávozott Galopin uram nagy bámulatára.

— Menj bohóc, mormogá emez a széthányt pénzt figyelemmel összeszámitva; — te is éhen halsz meg, mint apád, ki szinte csibétől halt meg!

A gyerek ezalatt megvacsorált, minden kocsi-zőreje fület hegyező.

Most leheté látni nemes vonásait, gondolkodó magas homlokát, nagy kértelmes szemeit, mik hálakönyeektől fénylének.

Az egész kocsmánép áldást látszott kérni fe-lülről az ifjóra!

— Mi gyönyörű gyermekű! mondá lassu han-gon egy légszesz gyujtogató, — szemeit a kocsmá-rósnéra függesztve; — ha nem volna hét gyer-mekem, azonnal örökre fogadnám. Mit mond hozzá Grimot bátya?

— Nekem elég van, hála Istennek; felele emez; — de Galopin uramnak Isten nem adott házi örömöt. . .

E beszédre a derék kocsmáros halálra sá-padt; ugy érezte, hogy szívében retentés üreg nyílt egy örvénytől a másikig, melyben nincs egy jóra való érzélem; — érezte, hogy kalmár tetőtől talpig; hogyha egy nap apa lenne, nem tudná jobban kelle-ne-e fiát szeretni, mint a kötéltánczost? — Mit akartok, a szegény ember háromszor tönköt csinált életében! . . .

— Mit gondolsz asszony? sugá most hitve-sének, ki szintén elmélyedni látszott a fölebbi czérlzésra.

Galopin asszony nem felelt, csak egy kétér-telmű sóhajjal.

— Azt hívém jó szíved van. . .

— Hallgass! Jó! meg kell fontolni a dolgot. Nem csak gyerekekről van szó talán, hanem családról — családokról.

— Nincs szived! nincs, nincs, fejezé be Ga-lopin ur nemes haraggal.

Rövid idő múlva az ajtó kitarult és Tamás lé-pett be sötét arcczal.

— Hogy van anyám? — kérdező az ifju resz-ketve a bizonytalanság alatt.

Tamás válasz helyett szívére zárta forrón a gyermeket.

— Égre szólj! véstj sejték arczodon! — — eressz, eressz, látni akarom anyámat!

— Maradj itt. . . hiába keresed őt. . . ma este elköltözött szállásáról. . .

— Hová?

Tamás az égre mutatott.

(Folyt. köv.)

HIADOR.

A debreceni színház.

A debreceni színház.

(Képnkhöz.)

Debrecen kétségkívül egyike azon derék városainknak, melyek újabban szellemi tekintetben is folyvást haladnak. Van lapja, most alakult zenédeje, s végre nemsokára lesz szép állandó színháza is, melynek rajzát im e mai számunk hozza. A színházról az ottani lap egyik utóbbi száma a következőket közli: „Állandó színházunk építése sok előítélet, még több aggodalom daczára szépen halad. A falak és tetőzetten kívül, eddig a díszítmények állásához felvezető két lépcső, és az előszin felső lapja, (egyike az építéstet legmerészebb műveinek) az öltözőszobák és raktárak boltozata, a szintérvalolata egész kiterjedésében, a csarnok feletti részek és a külső vakolatnak több mint fele vannak készen, és Debreczen város czimere fenn a homlokzat közepén beékelve. E czimer, melyet H a l a s z i szobrász, erős tömör kőből domborított, igen jó képet mutat, s nagyon emelendi az épület kölhatását, a drámát és a népszínműveket ábrázoló két szobarral együtt, melyek már munkában vannak, és a csarnoktető két kiálló szegletén fognak felállítatni. A fölül erkélyt képezendő fedett kocsijárat is, épen most van munkában; a felső parkány alatt körül elhelyezett, főszből itt helyben öntött czifrázatok pedig — melyek fehérsége, a barnás vakolat mellett, még most nagyon kirívó — később a falakkal egyenlő színre feattetvén, előnyösen változatossá teendik ez épület külsejét. A magasabb helyeken már a famunka is bealkalmaztatott, sőt fájdalom! — itt-ott már is láthatók romboló kéz nyomai, az ablaküvegeken. — Szóval, az épület maga gyönyörűen halad, és remélünk engedi, hogy ez idén csakugyan át lesz adva rendeltetésének. Legáltalában lehetetlenség nincs benne, sőt ha a pénzteremtés feladatát a nemes tanács oly buzgalommal és sikerrel teljesíti, mint S k a l n i c z k y ur a tervelést, és V e c s e y ur a kivitelt: az idej megnyitás kétségét sem szenved.”

A visszatérő fecske.

Regény

BALÁZS SÁNDORTÓL.

(Folytatás).

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Látogatások.

Nem messze a bejáratról, a mint a kastély utja az országútjába beleolvad, két rossz gebe által vont fakóhintóval találkozott, melyben nagy tollas kalapu kipiperézett középkori delnő ül egy tejfelarczu piperkőcczel, ki ugyan csak kényelmetlen és leszes helyzetben tartotta magát, nehogy valahogy nyakkendője hibátlán csokra vagy feszes fehér mellényének tükre csorbulást szenvedjen.

Ferencz mester jól szemügyre vette őket, mert egy titkos sejtélem azonnal értésére adá, hogy Ugróczy báróné és fia ülnek a kocsiban. Hogy jobban megnézhesse őket, még szekejét is megállította pillanatra, mi minthogy azt eredményezte, hogy a hintónak kerülni kellett, az ifju Ugróczy bárót haragra gerjesztette. Már ki akart lötni a vakmerő paraszt ellen, de anyja, ki szándékát észrevette, visszatartoztatta őt. Megelégedett tehát egy haragos megvető tekintettel, mit Ferencz mesterre vetett, mit azonban a derék lakatos nem késett, hasonlóval viszonzni. Ezen magában véve jelentéktelen esemény, ha nem a kastély közelében történnik, bizonyára heves és kellemetlen jelenetre szolgáltat volna alkalmul, mert az ifju báró szívében is a nélkül, hogy tulajdonképen tudná miért, azonnal nagy ellenszenv és gyűlölet támadt az ismeretlen paraszt iránt.

Ferencz mester még néhány pillanatig helyt állott az országúton, hogy meggyőződést szerezzen

magának, ha csakugyan a kastélyba tart — e kocsis, s a mint e felől megbizonyosodott, sebesen elhajtattott.

Ugróczy báró helyesen cselekedett, hogy nem kezdett civakodást, mert Szaboyné asszonyság csakugyan meglátta érkezésüket ablakából s fogadásokra egész a bejáratig eléjük sietett.

— Isten hozott édesem kiáltá a báróné elébe, — (mert bizalmasságuk már ezen pontig haladt) milyen rossz vagy, hogy csak most jössz, mikor tegnapra ígérkezél. Hogy vagy édesem? Isten hozta báró urat — Ej, ej kegyed is elpártolt tőlünk. Várjunk csak ezéret még számolni fogunk.

Mind a báróné mind fia tőlük kitelhető szívellyességgel viszonzották e nyájasságot, s azután nevetve elbeszéltek kalandjukat az ismeretlen paraszttal, ki oly impertinens szemtelen tekintetekre vakmerősködött s még utjokat is állta; úgy hogy kocsijokkal kénytelenek voltak a legnagyobb homokba kerülni.

Szaboyné asszony a leírás után csakhamar felismerte sógorát s oly pirossá vált mint a basarozsa a mi kalapja mellett időtlenkedett, hanem azért természetesen most még mélyebben hallgatott a röstelt atyalisággal.

— Pedig épen úgy tetszett nekem, mintha a kastélyból jött volna, mondá az ifju báró nem is sejtve, hogy mily végzetteljes hűrokat penget.

— Meglehet, nem tudom . . . mondá nagy zavarral a házínó, talán valamelyik cselédemnél volt látogatóban.

E közben szerencsésen a kastély elé érkeztek de a báróné nem akart a rekkenő hőségben szobába menni, s megkérte barátnéját, tennének egy sétat a parkban, miután mint mondá fontos és titkos értekezni valója van az ő kedves, egyetlenegy barátnőjével.

kedvünk szerinti, mosolyogva kell fogadnunk halálos ellenségünket is. Ime a mi őszinteségünk! A szükség rákényszeríti a legkülönbözőbb elemeket is, hogy egyesüljenek, a nélkül, hogy szeretnék egymást. Örülj, hogy a nagyvilágban élhatsz!

A nagyvilági sobjait.

Rá gondol a fényűzésre, a romlottságra, a szomorú változásokra.

Meglehet, volt egy kedves kis szemköztije, ki egész nap ablakában varrogatott, kis kék vászon ruhában, egyszerű fejjel, s versenyt dalolva kanári madarával. Egész öröm volt nézni.

Egy nap megállt egy kirakat előtt, és nézte a fényes selyem kelméket. A selyem susog, és sokszor rossz dolgokat — susog.

— Mily szép lennék, — gondola a lányka, — e selymek és szalagokkal!

S két hét múlva selymet és drága szalagokat viselt. Többé nem varrt és nem dalolt, — öllőzött és mosolygott.

Ma már bizonyosan visszakívánja kis varró asztalát, és minden kincsét, a mivel akkor birt, s a mit magától könnyelműen — eldobott, nem lévén megelégedve egyszerű vászon ruhával.

A nagyvilág tele van elég ületlenekkel, kiknek solhaja jobban megmérgezik a levegőt, mint a gyárkémények és a csatornák.

Tőlük ered az unalom, e nagy betegség, mely ragad.

Unjuk az erényt is, és elég ületlenek vagyunk magával a boldogsággal, mindig azt kívánva, a mink nincs.

Miért?

Mert saját sorsunkat mindig csak egyik szemünkkel nézzük, azzal, melyik az árnyékot látja; azt pedig, melyik a fényt látná, behűnyjük. Ebből ered sóvárgásunk, önámításunk, tévedésünk, s minden, mi elégtelenségre ragad, e pusztaságba, hol nincs virág, csak kopár sziklák.

De hisz a nagyvilág — mulatt!

Mulat — unatkozva. Ásítózás közt élvezi a dalművek legszebb énekeit, a legmeghatóbb drámát ott hagyja közepén; a táncvizigalmak felét vacsoraasztal mellett tölti, s fák alatt vendéglőket keres.

Egy oroszán-szelídítő, kinek élete veszélyben forog, — tarka bohóság, melyet hallgatni sem kell, — látványok, mikhez szívnek észnek semmi közük — ez kell a fővárosi nép nagy részének. „Jól teszi! Miért gondolkoznék, ha terhére esik?” szól a világ fia, s úszik a folyammal.

Renz cirkusában most a lovaglás nem a főszerepet játsza. Leonard Adél k. a. ugyan igen szép és bájos leány, s oly könnyű, mint egy anyád; de sem az ő, sem a nagyszámu gyermek-mutatványok, sem az ügyes tolligeurők és sokat tudó papipák kedvéért nem tolong ám a tömeg; hanem megy nézni Batty oroszánait, meg Price urat, a hegedülő bolócztot, ki „Lucia” legszomorúbb jelenetét oly eredetileg paródiázza, hogy — kivált midőn hegedűsöz mellett vonaglik és meghal, az egész közönség zajos hahotában tör ki.

Az efféle boházatok képezik a jelenlegi lovagkört előadások legelőretelőbb részét. Mindenestere többet érnek, mint azon százszor látott és mindig megunt mutatványok, midőn a lovag vagy lovagnó először egy vásznon, aztán üres abroncson, végre szalmapapírral bevont abroncsokon ugrál keresztül, s változatosság kedvéért néha egy-egy bukfcenzt is vet.

Sokkal szebb látvány az, melyet most minden belépti díj nélkül bámulhat boldog, boldogtalan. A színhely a természet, díszítő mester a tavasz.

A ligetek és erdők ma már teljesen meglombosodtak, s „isten szép májusa” teljes pompában mosolyog. Mily öröm minden fogékony szívre

nézve! Még az ágyához szögezett nehéz beteg is kap egy kis részt belőle, asztalára egy bokrétát, és néhány cserép virágot, vagy legalább ablakára — zöld redőnyt.

Most valódi a m p h i b i u m o k (két lakúak) vagyunk. Napjaink egyik felét a házak, másik felét a fák között töltjük. A társas kocsik mindenfelől egész nap szakadatlanul járnak a városligetbe, melyet a fővárosi nép legsűrűbben látogat. Nem tudom: mit kaphat rajta oly nagyon, midőn utai teli vannak porral, tavának medrében alig van egy kis reugó víz, a pázsít le van taposva, s a madarak kénytelenek elmúlni a sípládák és trombiták zajában? Ha kimegyünk: alig látjuk a fákat a — tarka néptől; s alig szíhatunk egy kis tiszta léget a fölvert por miatt. Úgy látszik a természet bája is oly hamar elhervad, ha ennyi ezer meg ezer szem nézi; vagy is inkább, ha ennyi ezer meg ezer láb tapossa.

Aztán mindig jön valaki, a ki megrontja szórakozásunkat. Enyhülést jövünk keresni, s akad, ki megbosszant. Hivalgó nők, kicsapongók lármája, kérkedők és hiúskodók itt is mindig rögtönöznek egy-egy bosszantó boházati jelenetet — szemünk előtt.

Ülünk egy asztal mellett, melyre lombos fák árnya borúl. Jól esnék elfeledni a világ hiábavalóságait, — de nem lehet.

A szomszéd asztalnál egy úr beszél a magáról oly fenliangon, mintha szócsövön beszélne. Látszik, hogy közönséget keres, mely előtt föl akar tűnni. (Valószínű, hogy valami kisvárosból került ide, hol a nagy hang sokszor tekintélyt szerez.) Egyszerre mindenkinek meg kell hallania; mily kitűnő emberekkel van barátságban, mily utazásokattal, s mily előkelő konyhához és háztartáshoz van szokva. A gúny mosolyával nézünk rá: ő azt hiszi, hogy — bámuljuk, s még hangosabban beszél. Utójjára is ott kell hagyni asztalunkat, hogy szabadulhassunk, jobb társaságot keresve a néma fák és a sohasem hazudozó madarak között.

Diderot azt mondja: „a magányt csak a rossz emberek szeretik.” Okos ember létére elég nagy boldogot mondott. Mintha a természet magánya egyedüliség volna! Mintha egy gondolkozó fej s egy álmódzó szív nem tudná maga körül benépesíteni a magános ligeteket, a sziklákat és vizeket, ép úgy, mint hajdan a hitrege. S mintha csak az kerülne az embereket, a ki fél tőlük, s nem az is, a ki unja őket.

Valakitől kérdék: mért jár mindig egyedül. — Mert — felelé, — nem bírok magammal jobb társaságot találni.

Majd mindenki van ily állapotban, midőn legörömebb önmagával társalog. S nem jár egyedül. Múltak emlékei, vagy a jövő reményei röpködik körül. Meglehet, hoz valakit szívében, a kire jobban szeret gondolni, mint másokkal beszélni.

Az ily álmódzókné nem menjenek a városligetbe, Jobb, ha a budai városmajorot, vagy az Orczy-kert zajtalanabb ösvényeit keresik föl.

A város-majoron nem igen látszik a gondos emberi kéz nyoma; de a természet gazdag szeszélyei kipótólják a hiányt. Van egy gesztenyefa-sora, melyen a napsugár nem bír keresztül törni, oly gazdag csúcsos izezetet képeznek a fatetők összeröplő lombjai. Közülük a vidám rigók füttyei hangoznak, alant egy két beteg sétál.

De némely délután e csöndes hely is meglelik vidám zajjal és ártatlan örömeikkel. A budai nő-növendék kis leánykái itt tartják májusi mulatságukat. Ilyenkor a pázsít egész tarka, eleven, mozgó virágszőnyeg; mindenütt játék, kedves zaj és nevetés.

Minap sokáig néztem őket. Oly vidáman és ügyesen dobálták egymásnak színes abroncsaikat,

oly naivan fecsegtek, s oly kedvesen futkostak, hogy a gyermekkor egész varázsa lebegett körülük. De e varázsnak azonnal vége, a mint észreveszik, hogy játékkukat valaki nézi. A hiúság meg van bennök is, s ki akarnak tűnni. Ügyességök ügyességé válik, s bosszankodniok kell, hogy ép ekkor majd mindig elejtik abroncsaikat. Végre szégyenkezve futnak el, — s csak a huszadik fán túl hangzik föl újra vidor lármájuk.

E kedves kis lények mit nem adnának tizenöt-husz év múlva egy ily vidám, gondtalan napért? Most mindnyájan mily egyenlők e gyermek örömeiben; mily különbözők lesznek majd az élet útjain! Hány családós, hány keserv várhat reájuk a jövőben, melyre most sohasem gondolnak. Ha mindig megőrizhetnék ez ártatlan mítsem tudást, átmosolyogva az egész életet!

Csak játszatok, vidáman futkosok e zöld pázsiton! Ha megbotoltok és elestek, nevetve keltek újra föl. — Majd évek múlva, ha egyik vagy másik megbotol közeleték a keményebb göröngyökön, fölkelhettek-e? Lessz-e a ki fölemel? —

Az ég szeszélyes volt hozzájuk e napon.

Mig ők abroncs-játékban futkároztak a zöld fűvön: fölöttük a nap bujósdi játszott a felhők között. Egyszerre leesett a zápor, s zajongva futott zóft a födelek alá az egész vidor tarkaság. Még a rossz idő sem vehet el jókedvüket; nevettek, mint a bölcsök a balsorsot.

A zápor ártott nekik, de nem a természetnek. Utána pár nap alatt még az elkésett, fák is egyszerre kiterjeszték gazdag lombátraikat.

Az Orczy-kertben már a virágágyak is mosolyogni kezdenek. Minden oly élénk, friss színű, s a madarak egész áldott nap csevegnek örömeikben.

Az alkony, a leszálló homály, a közeledő est sehohsehol költömb hangulatot bennünk, mint e nagy kertben.

A tó tükre föl egyszerre elvesz a fényes sugár, de a domb tetején még pirúl, — majd csak a fák hegyén, végre onnan is eltűnik.

A sétáló ritkúlnak, csak itt ott susog még egy-egy boldog pár, kiknek szemében a homály is ragyog.

Árnyak terülnek el az úton, s a fák közt megbarnul a levegő.

Egy madár megszólal a bokorban: itt az ő éji hangversenyök kezete; a csillagok már ragyogni kezdenek, Ez a búvós jel.

A tó lakói is neki bátorodnak, nincs ki zavarja őket evező-csapásokkal. A sajkák mind ott pihennek már a partokon.

Még egy két sétáló, — az is siet.

A tejárus lányok bezárják a kút kis kápolnaszerű épületét, — ők az utósók.

Aztán nem marad más elevenség hátunk mögött, mint a csalóányok dala és a békák brekegése, — e legszebb zene és legróbb lárma.

* * *

Bocsánat, hogy e kirándulások közt elfeledkeztem a tulajdonképeni történetekről. Nem nagy baj különben, mert alig történt valami érdekes. A lovagkört már említém, a városerdei népmulatságot szintén, a legfontosabbnak pedig elég egy pár sor.

A nemzeti színház máj. 10-diki legmagasb rendelvény szerint megnyerte a remélt segélyezést.

Nincsen róza tövis nélkül!

Carina kisasszonyt három évre szerződtették.

VADNAI KÁROLY.

Vegyes rovatok.

Irodalom és művészeti mozgalmak.

— Figyelmeztetés. Ő cs. s apostoli királyi Felsége legmagasabb batározványa folytán, a nmélt. m. kir. Helytartó Tanács által, az ennek kezelése alá bocsátott Fekésbázy alapítványból, a m. tudom. akademia javaslata alapján, minden ötödik évben, ö t s z á z f o r i n t n y i j u t a l o m f o g k i a d a t n i e g y n e m - m a g y a r o k s z á m á r a , a h a z á b a n d i v a t o z ó b á r m e l y n y e l v e n (a m a g y a r o n k í v ü l) í r t , a m a g y a r n y e l v é s i r o d a l o m m e g i s m e r t e t é s é r e r e n d e l t e t e t t , s n y o m t a t á s b a n m e g j e l e n t , t a n - k é z i - v a g y o l v a s ó k ö n y v n e k : m i r e a h a z a i í r o k e z e n n e l f i g y e l m e s s e k k é t é t e t n e k . A z e l s ő i l y j u t a l o m 1867-ben a d a t i k i . — A z o n e s e t b e n , h a e z a k a d e m i a v e l e m é n y e s z i n t i i l y j u t a l o m r a e r d e m e s k ö n y v n e m t a l á l k o z n e k , j o g á b a n á l l a n d a m . k i r . H e l y t a r t ó T a n á c s n a k i l y e s k ö n y v e k r e a z a k a d e m i a ú t j á n p á l y á z a t o t b i r d e t n i .

Költ Pesten, az 1863. évi majus 11. tartott öszves akademiái ülésből.

SZALAY LÁSZLÓ titkok.

Széphalom. A „Felvidék“-ben Matolay Victor terjedelmes czikket ír a három év előtt tartott évszázados Kazinczy-ünnepről, az azzal összefüggésben levő alapítványok miben létéről, de kivált a széphalmi lakról, mely fél év előtt lerontatott s csak két szobát hagytak meg belőle, Kazinczy Ferencz dolgozó és háló szobáját. Az épület lehonása azért történt mert új tető kellett rá, a rozszant falak nem bírták volna azt megtartani. A régi ház helyébe Ybl terve szerint új fog emeltetni, melybe a két megbagott szoba is be lesz foglalva. Czikkirő ezen építkezésre vonatkozólag ezeket írja: „E régi épület állott vagy hét szobából, pitvar s konyhából, a szobák egy része azonban oly annyira el nem készült, hogy ablakai is vályoggal voltak berakva, s a padolalan üreken életneműek tartattak; Kazinczy maga, csaiád-jával csak 3—4 szobában lakott, s ezek közt délnek fekvő s az épületnek keresztülfekvő déli végét képező két szoba az, melyek egyike a nagy hazafi irószobája, másika pedig hálószobája volt. Ezen két szoba hagyatott meg, hogy más alakban s modernban megújítassék, ezen épületnek alap és minden oldalról rajzait Ybl építész ur különös szívességéből bírom, és nem késem egy percet sem kijelenteni, miszerint ezen valódi monumentalis stílyú építmény tervét, valamint a helyzethez alkalmazottnak és czélszerűnek, ugy a tárgyat tekintve helyesen felfogottnak, s minden tekintetben szépnék, kitűnőnek s arra, hogy a nagy Kazinczy szellemét örökítse, méltónak tartom.“

Személyi hírek.

— Távirati tudósítás szerint Ő Felsége gr. Zichy Nándor és Jókai Mor. fogsági idejét félelvől egy hónapra leszállítani méltóztatott.

— A „Hon“ elíteltjei gróf Zichy Nándor a családi ügyei végett engedélyezett határidő lejárván, fogságát f. hó 17-én kezdte meg Budán a József-kaszárnyában. Mind a grófot, mind Jókait d. e. 10-től 12-ig, s d. u. 4-től 6-ig lehet meglátogatni előleges engedélykérés nélkül. A kik a József-kaszárnyát keresik, helyesen teszik, ha a „Stockhaus“ után tudakozódnak, mert kaszárnya név alatt az csak hivatalosan ismeretes. Egyébiránt mindkét fogoly a katonai hatóságok részéről udvarias bánásban részesül; írni és olvasniok s tiszt kíséréte mellett sétálníok is szabad.

Házasságok.

— Keleti Károly az „Ország“ volt belmunkatársa, jelenleg földhitelintézeti tisztviselő a napokban vezette oltárhoz Greguss Livia kisasszonyt, Greguss Ágost szelleműs nővérét.

Hazafias áldozatok.

— Lisznyai árvák javára az érsekséjvári és környékbeli fataláság Érsekséjvárot f. hó 28-án „az orosz-lánhoz“ címzett nagy vendéglő teremében táncszíngalmat rendez, mely a vidék lelkes hölgyei által beküldendő tárgyak kisorsolával lesz egybekötve. Belépti díj 1 ft. 50 kr. családi jegy 5 ft.

Vegyesek.

— Az orosz-lánokkal nem jó tréfálni. A mult napokban a cirkusban egy fiatal ember az orosz-lánok rostélyzatához közeledett. Egyik orosz-lán kinyult s a fiatal embert kabátjánál fogva megragadta. Többen azonnal odarohantak, de alig tudták a fiatal embert a veszélyes körök közül kiszabadítani. Föltehető, hogy ezután a rendőrség nagyobb ovatossággal fog követelni.

— Kéjuzások. A cs. kir. szab. államvasutársaság jövő hóban Temesvárról három kéjuzást rendez. Az első Bécsbe junius 2-án fog indulni, hogy az utazók jun. 4-én az Urnapi-ünnepélyen jelen lehessenek. — A második pünkösdkor Mehádiába indul, Temesvárról Bazsiásig vasuton, onnan pedig gőzhajón. A harmadik kéjuzás a szomszéd Szerbiába lesz, szinte junius folytán Belgrád felé. Ha van pénzünk és idejük a temesváriaknak, akkor jól teszik, hogy mulatnak. A jól rendezett társas kéjuzás a kevéssé vagyonos emberre nézve kétszeresen hasznos találmány (vagyis inkább: divat!)

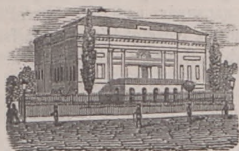
— Gazdag áldás. Gecse helységben — mint a „Gy. K.“ írja — egy szegény asszony két nap alatt négy gyermeket szült és pedig mind az anya mind a gyermekek egészségesek

— Szerencsétlenség A városerdei népnépnep alkalmával egy örüllő katona egy jegynélkül beszökni akaró gyermeket leszurt. A gyermek azonnal halva maradt, s hullája nagy néptömeg kíséretében és ingerült méltatlankodása mellett a Rókuszkórházba vitetett. Ennyit tudunk hallomás után.

— A városerdei népnépnep, daczára a kedvező időnek igen gyöngén utott ki. Közönséges vasárnapokon is szokott annyi nép kijyülni. Por és sör különben sok volt. Az alárczos menetben a beka és a krinolin jó ötletek voltak.

— Uj pap-irpénz. Az osztrák bank a sok bankjegy hamisítása folytán elhatározta, hogy a bankjegyek papírját és alakját megváltoztatja. Legjobb lenne papírját érczre, alakját pedig kerekre változtatni.

— A boszuló nemesis sajátságos uton érte utól egy porosz iskolamester fiát, ki a lengyel felkelők sorában szolgált. — Történt ugyanis, még Langiewitz diktátorsága alatt, hogy egy nehéz sebe kapott tiszt a nála levő ötezer rubelt egy akaró megmenteni az oroszok martalócz körmeitől, hogy a porosz fiúnak kézbesíté azon meghagyással, adná ezen összeget Langiewitznek. A porosz onkénytes egy czimborájával haza ment s vígan éltek a szép rubelekből a míg bennök tartott, azután ujra átszajtott a porosz legény a felkelőkhoz, de nagy rémületre az az elesett tiszt, a kiknek halálát ő bizonyosnak tartá; épen azon csapátnál szolgált, a melyhez ujra beállott, ráismerően hűten bizománnyosára vádlóképp lépett fel ellene, s a porosz legény egy óra mulva ég és föld között lógott.

Nemzeti színház.

Örvendetes ujdonságot irhatunk: A színházi hivatalos lap jelentése szerint császár Ő Felsége folyó évi májushó 10-kéu kelt legfelsőbb batározatával megen-

gedni méltóztatott, hogy a pesti magyar nemzeti színházra 32,572 forint 23/4 krból álló eddigi összes fogyatéknak feledzésére és különféle szükséges javításoknak és beszerzéseknék létesítésére egyszer mindenkorra 20,000 frt, továbbá mint segélyezés egy évre 60,000 forint fordítottassék a magyar országos alaphól, ezen utóbbi összegből mindazáltal 10,000 forint konservatoriumra lévén felhasználandó.

E magas fejedelmi kegy épen jókor érkezett. Soba jobbkor nem jöhetett. A színház mind művészi mind pénzügi tekintetben oly alásüllyedt állapotban van, hogy e magas ajándék nélkül most bizonyára a legrosszabbtól lehetett volna tartani. Most ügyes és czélszerű eljárás mellett oda lehet emelni ez intézetet, hogy magas hivatásának teljesen megfelelhessen. Erre hogy mindenek felett mi szükséges, elmondjuk jövő számunkban. Most nem akarjuk ez orom hír jó hatását csökkenteni.

Budai népszínház.

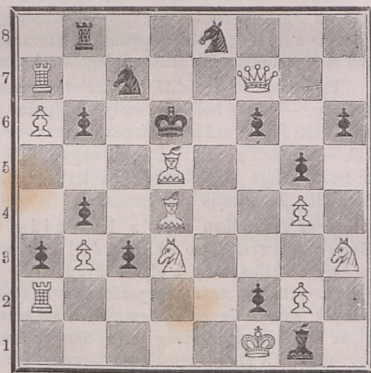
— A népszínház sem áll jobb lábón, „Dunanan“ „Chouffleri“ mind a két ur elvesztette vonzerejét. A legközelebbi ujdonság „A párisi utcazi tánczosnó,“ még a boldogult pályaműveken is túl tesz; csodáljuk, hogy értelmes emberek ilyen úros dolgokat, be tudnak tanulni.

Sakk-rovat.

24-dik számú feladvány.

Tóth Páltól. (Kun-Szent-Miklóson.)

Sütel.

Világos.

Világos indul s 3-ik lépésre matot mond.

A 19. sz. f. megfejtése.

(Anderssentől Boroszlóban.)

Világos

Sütel

- 1) Ka1 - b1 Fe8 - h5 (legjobb.)
- 2) Bg1 - g6 tetszés szerint.
- 3) H - vagy B - $\frac{1}{2}$ mat.

Értesítés. K.-Sz.-Miklós. T. P. Örömmel vettük s közöljük is önnek szép feladványát. Kinek az első kísérlet annyira sikerült, attól e téren még sok szép várunk.

TARTALOM: Szilágyi Sándor. — Magyar történelmi vázlatok. — Augustus császár emlékirata. — Az öngyilkosság. — Fölfedezések története. — Kálmán király a törvénybúvár. — A párbaj. — Szüretelők. — Szépirodalmi csarnok: Hármasszáz. — A párisi életből. — Sheridan Knowles. — A debreczeni színház. — A visszatért fecske. — Tíz nap története. — Vegyes rovatok. — Sakk-rovat.